

ความประพฤติของพระ จากพระไตรปิฎก ที่ชาวพุทธต้องรู้

ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย (ชุด 91 เล่ม)

วัดสามแยก

หมู่ ๕ บ้านห้วยยางทอง ตำบลวังกลาง
อำเภอนำหนาว จังหวัด เพชรบูรณ์ ๖๗๒๖๐

พิมพ์แจกเป็นธรรมทาน ห้ามจำหน่าย

พิมพ์ครั้งที่

๐๑

พิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทานบุญนี้ให้

- เทวดาที่รักษา
- ให้ญาติ
- ให้นายเวร
- ให้เชื้อโรค.....ของคณะผู้จัดพิมพ์

ผู้จัดพิมพ์

นายพนม สีหาบุตร และครอบครัว
นายธรรบ ดำนอ้าไพ และครอบครัว
นายชาติชาย สุภักควนิช และครอบครัว

ติดต่อขอรับหนังสือนี้ได้ที่

บริษัท ทูพลัส ซอฟท์ จำกัด 252/21 อาคารสำนักงานเมืองไทยภัทรคอมเพล็กซ์
อาคาร 1 ชั้น 17 ถนนรัชดาภิเษก (ระหว่างแยกสุทธิสาร และห้วยขวาง) เขตห้วยขวาง
กรุงเทพมหานคร 10320 โทรศัพท์ 0-2693-4009 (อัตโนมัติ) โทรสาร 0-2693-4007
Website : www.twoplussoft.com Email : info@twoplussoft.com

สามารถติดต่อขอหนังสือเล่มนี้ เป็นรูปแบบไฟล์ pdf ได้ และขอไฟล์นี้เพื่อไปจัดพิมพ์
เพิ่มเติมได้เอง

พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม
วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

คำนำ

ข้อมูลทั้งหมดนี้ นำมาจากพระไตรปิฎกชุด 91 เล่มของมหาจุฬาราชวิทยาลัย (ม.ม.ร.) แต่เนื้อหาทั้งหมดในหนังสือเล่มนี้ได้ถูกคัดมาเฉพาะส่วนที่เห็นว่าจะทำให้ผู้อ่านพระไตรปิฎกเข้าใจได้ง่ายและเรื่องที่น่าสนใจส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องของ การประพาดิตัวของพระที่ไม่ดี

แต่ที่สำคัญที่สุดคือชาวพุทธจำเป็นต้องอ่าน เนื้อเรื่องของพระสูตรทั้งหมด จากพระไตรปิฎกเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง ถ้าท่านเห็นความผิดพลาดของหนังสือ เล่มนี้ ก็ให้ตำหนิและแนะนำได้

คุณความดีทั้งหมดคณะผู้จัดทำ ขอมอบให้แก่ผู้ร่วมพิมพ์ร่วมอ่าน และ ผู้ร่วมเกิดในโลก - ในจักรวาลทั้งหลายทั้งชาวมนุษย์และชาวทิพย์ทั้งปวงจงมีส่วน แห่งบุญกุศลนี้โดยทั่วกัน

คณะวัดสามแยก
อ.น้ำหนาว จ.เพชรบูรณ์
1 กุมภาพันธ์ 2551

คำเตือน

ห้ามทำการคัดลอกส่วนหนึ่งส่วนใดหรือทั้งหมดเพื่อการจำหน่าย แต่หาก ทำการแจกจ่ายให้ผู้สนใจโดยไม่คิดมูลค่าให้ทำได้โดยไม่ต้องขออนุญาต

อนึ่ง... สื่อธรรมะทุกประเภท ควรวางเก็บในที่ๆเหมาะสม

สารบัญ

	หน้า
1. หมวดภิกษุชู้	1
2. หมวดความปรารถนาลามก	13
3. หมวดความเห็นผิด	17
4. หมวดประมาท - เลินเล่อ	22
5. หมวดอุบิชาณีย์ - อาจารย์ โง่	26
6. หมวดดูถูกคำสอน	30
7. หมวดการกระทำของพระอริยะ	38
8. หมวดเบ็ดเตล็ด	44

" การให้ธรรมเป็นทานชนะการให้ทานทั้งปวง
แต่ไม่ควรลืมหานทั้งปวงเพื่อธรรมทานจะได้บริบูรณ์ "

หมวดภิกษุชู้

เล่ม 26 หน้า 115

พวกเขาจงกำจัดสมณะหยากเยื่อขับไล่สมณะขยะลอยสมณะแต่เปลือกผู้ไม่เป็นสมณะ แต่สำคัญตัวว่าเป็นสมณะครั้งกำจัดสมณะผู้มีความปรารถนาลามกผู้มีอาจารย์ (มารยาท) และโคจร (ที่ควรไป) ลามก ถึงชื่อว่าอยู่ร่วมกับสมณะผู้บริสุทธิ์และผู้ไม่บริสุทธิ์มีสติมั่นคงแต่นั้นพวกเขามีความพร้อมเพรียงกันมีปัญญารักษาดนก็จักทำที่สุดทุกข์ได้

เล่ม 33 หน้า 345

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คนพาล ๒ จำพวก ๒ จำพวกเป็นโชน คือ คนที่ไม่เห็นโทษโดยความเป็นโทษ ๑ คนที่ไม่รับรองตามธรรม เมื่อผู้อื่นแสดงโทษ ๑ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คนพาล ๒ จำพวกนี้แล

เล่ม 34 หน้า 211

ภิกษุชู้ว่าค้ายที่อันขรุขระเป็นอย่างไร ภิกษุชู้ประกอบด้วยกายกรรม... วจกรรม ... มโนกรรมอันไม่สมควร อย่างนี้แล ภิกษุชู้ชื่อว่าอาคัยที่อันขรุขระ ภิกษุชู้ว่าค้ายที่ป่าช้าเป็นอย่างไร ภิกษุชู้เป็นผู้มีความเห็นผิดประกอบด้วยอันตคาทิกทัญญู (ความเห็นผิดที่ดังถึงที่สุด) อย่างนี้แล ภิกษุชู้ชื่อว่าอาคัยที่ป่าช้า ภิกษุชู้พึงพึงผู้มีอำนาจอย่างไร ภิกษุชู้ได้พึงพึงท้าวพญา หรือ ราชมหาอำมาตย์ ภิกษุชู้ที่นั่นมันใจอย่างนี้ว่า ถ้าใครๆ จักว่าอะไรๆ เราท้าวพญาหรือราชมหาอำมาตย์เหล่านี้ก็จักช่วยกลบเกลื่อนความให้เรา ถ้าใครๆ ว่าอะไรๆ ภิกษุชู้ที่นั่น ท้าวพญา หรือ ราชมหาอำมาตย์เหล่านั้น ก็ช่วยกลบเกลื่อนความให้ภิกษุชู้ที่นั่น อย่างนี้แล ภิกษุชู้ชื่อว่าพึงพึงผู้มีอำนาจ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุชู้ประกอบด้วยธรรม ๓ นี้แล ชื่อว่าครองตนอันถูกกัน (ซุดรากจากความดี) ถูกประหาร (ตายจากคุณธรรม) แล้วเป็นผู้ประกอบด้วยโทษ ผู้รู้ดีเตียน และได้ประสบสิ่งอันไม่เป็นบุญมากด้วย

เล่ม 17 หน้า 228

...อนึ่ง บิณฑบาตเป็นของภิกษุไม่ควรฉัน เพราะเหตุ ๕ ประการเหล่าใดคือ
๑. เป็นของไม่ควรฉัน เพราะบุคคล (ผู้ถวาย) มีชื่อนำดำหนิ คือเป็นบิณฑบาตของบุคคลอลัชชี (ไร้ยางอาย)

๒. เป็นของไม่ควรฉัน เพราะบิณฑบาตมีการเกิดขึ้นไม่บริสุทธิ์ คือเกิดขึ้นมาจากการแนะนำของนางภิกษุณี และจากการสรรเสริญคุณที่ไม่จริง (ในตน)

๓. เป็นของไม่ควรฉันเพื่อเป็นการอนุเคราะห์เจ้าของ คือภิกษุ เจ้าของ

บิณฑบาตก็กำลังทิว

๔. (แม้) ภิกษุเจ้าของบิณฑบาตนั้นจะอิมแล้ว แต่บิณฑบาตก็ยังเป็นของไม่ควรฉัน เพื่อเป็นการอนุเคราะห์อันเตวาลิก (ศิษย์ที่อาศัยอยู่ร่วมสำนัก) เป็นต้นของท่านนั่นเอง (เนื่องจาก) อันเตวาลิกหรือคนอื่นๆ ที่อาศัยบิณฑบาตนั้นยังหิวอยู่

๕. แม้คนเหล่านั้นจะอิมหน้าสำราญแล้ว แต่ว่าบิณฑบาตก็ยังเป็นของไม่ควรฉันเพราะความไม่มีศรัทธา คือ ภิกษุเจ้าของบิณฑบาตยังไม่มีศรัทธา

เล่ม 26 หน้า 645

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แมลงวันกินขี้เต็มท้อง และข้างหน้ายังมีกองขี้ใหญ่มันพึงดูหมิ่นแมลงวันเหล่าอื่นว่า เรากินขี้ เต็มท้องแล้ว และเรายังมีกองขี้ใหญ่อยู่ข้างหน้าอีกฉันใด ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ อันลาลกสักการะและความสรรเสริญครอบงำ ย่ำยีจิตแล้วก็ฉันนั้น เวลาเช้า นุ่งแล้วถือบาตรและจีวรเข้าไปบิณฑบาตยังบ้านหรือนิคม ฉันอยู่ ณ ที่นั้นพอแก่ความต้องการแล้ว และทายกนิมนต์เพื่อให้ฉันในวันรุ่งขึ้น แม้บิณฑบาตของเธอจะเต็มแล้ว เธอไปอารามแล้ว อวดอ้างที่ท่ามกลางหมู่ภิกษุว่า ผมฉันพอแก่ความต้องการแล้ว ทายกยังนิมนต์เพื่อให้ฉันในวันรุ่งขึ้น บิณฑบาตของผมก็เต็ม และยังจะได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภลัช (ยารักษาโรค) บริขารอีก ส่วนภิกษุเหล่าอื่นนี้มีบุญน้อย มีศักดิ์น้อย จึงไม่ได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภลัชบริขาร เธออันลาลกสักการะ และความสรรเสริญครอบงำย่ำยีจิตแล้ว ย่อมดูหมิ่นภิกษุเหล่าอื่นผู้มีศีลเป็นที่รัก ชื่อนั้นของโมฆบุรุษ (คนไร้ประโยชน์) นั้นย่อมเป็นไปเพื่อสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ เพื่อทุกข์สิ้นกาลนาน

เล่ม 47 หน้า 220

บทคาถาว่า **อวิชชขาย ปุรกุขโต** ความว่า ผู้ถูกอวิชชามีการปกปิดการเห็นโทษเป็นต้น ในการเบียดเบียนตนที่อบรมแล้ว กระทำไว้ในเบื้องหน้าจึงไม่รู้จักสังกิลเลส (เครื่องทำให้เศร้าหมอง) โดยการพิฆาตจิตในปัจจุบันอันเป็นไปแล้ว โดยการเบียดเบียนตนที่อบรมแล้ว ของบรรพชิตที่เหลือทั้งหลาย และไม่รู้จักทางที่จะไปสู่สุคติ โดยกระทำตนให้เข้าถึงนรกต่อไป ก็เมื่อไม่รู้ก็เข้าถึงวินิบาต (เป็นความหมายหนึ่งของนรก) อันต่างด้วยอบายทั้ง ๔ โดยทางนั้น และในวินิบาตนั้น เข้าสู่ครุภักจากครุภักสู่อิมิต จากอิมิตคืออยู่ในครุภักมารดาในหมู่มสัตว์หนึ่งๆ ลิ่นร้อยครั้งบ้าง พันครั้งบ้าง และจากความมืดคืออสุรกายสู่ความมืด แมตดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์ก็ไม่อาจจขจัดได้ ภิกษุเช่นนั้นนั้นและไปแล้ว คือไปจากโลกนี้สู่ปรโลก (โลกหน้า) แล้วก็เข้าถึงทุกขที่มีประการต่างๆ ดุจปลาชื่อวากบิละนี้

ถามว่า เพราะเหตุไร ?

ตอบว่า เหมือนหลุมคูถ (ขี้) พึ่งเป็นหลุมหมักหมมอยู่นานปีเต็มเปี่ยมด้วย

คุณนั้น (คือว่า) เปรียบเหมือนหลุมคูถในวังจุกฎี (ลัวม) หมักหมมอยู่นานปีคือสิ้นปี เป็นอนเนก พึงเต็มบริบูรณ์อยู่ด้วยคุณถึงขอบปากเป็นเวลาหลายปี หลุมคูถนั้นแม่อัน บุคคลล้างอยู่ด้วยน้ำตั้งร้อยหม้อ ตั้งพันหม้อก็ล้างให้สะอาดได้ยากเพราะขจัดกลิ่นเหม็น และสีน้ำเกลียดให้ปราศจากไปได้ยาก

เล่ม 28 หน้า 497

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุรุษผู้มีตัวเป็นแผลมีตัวเป็นพุพองพึงเข้าไปสู่ป่า หน้าคา ถ้าแม่หน่อหน้าคาพึงตำเท้าของบุรุษนั้น ไบหน้าคาพึงบาดตัวที่พุพองบุรุษนั้น พึงเสวยทุกข์โทมนัส ซึ่งมีการตำ และการบาดนั้น เป็นเหตุ โดยยิ่งกว่าประมาณ แม่ฉันไค ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ อยู่ในบ้านก็ตั้งอยู่ในป่าก็ตั้ง ย่อมได้บุคคลผู้กล่าวท้วงว่าท่านผู้นี้แล กระทำอย่างนี้ มีสมาจาร (ความประพฤติ) อย่างนี้ เป็นผู้ไม่สะอาด และเป็นหนามของชาวบ้าน ครั้นทราบ ภิกษุนั้นว่าเป็นผู้ไม่ สะอาด และเป็นเลี้ยนหนามแห่งชาวบ้านอย่างนี้แล้ว พึงทราบอสังวร (ความไม่สำรวม) และสังวร (ความสำรวม) ต่อไป

เล่ม 35 หน้า 550

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กือสัตบุรุษ (คนเลว) ที่ยิ่งกว่าอสัตบุรุษเป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นคนฆ่าสัตว์ด้วยตนเอง และชักชวนผู้อื่นในการฆ่าสัตว์ อีกด้วยลักทรัพย์ด้วยตนเอง และชักชวนผู้อื่นในการลักทรัพย์อีกด้วยประพฤติดิ ในกามด้วยตนเอง และชักชวนผู้อื่นในการประพฤติดิในกามอีกด้วย พุดเท็จด้วย ตนเอง และชักชวนผู้อื่นในการพุดเท็จอีกด้วย ตีมน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นฐาน แห่งความประมาทด้วยตนเอง และชักชวนผู้อื่นในการตีมน้ำเมาคือสุรา และเมรัย อันเป็นฐานแห่งความประมาทอีกด้วย บุคคลนี้เราเรียกว่า **อสัตบุรุษยิ่งกว่าอสัตบุรุษ**

เล่ม 38 หน้า 250

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กาประกอบด้วยอสังฆธรรม (ธรรมฝ่ายชั่ว) ๑๐ ประการ ๑๐ ประการเป็นไฉน คือ เป็นผู้มักขจัด ๑ คนอง ๑ ทะเยอทะยาน ๑ กินจุ ๑ หยาบช้า ๑ ไม่มีกกรุณา ๑ ไม่แข็งแรง มักร้อง ๑ เพลอสติ ๑ สังสม ๑ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กา ประกอบด้วยอสังฆธรรม ๑๐ ประการนี้แล ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ลามกก็ประกอบด้วย อสังฆธรรม ๑๐ ประการ ฉะนั้นเหมือนกันแล ๑๐ ประการเป็นไฉน คือเป็นผู้ขจัด ๑ คิกคนอง ๑ ทะเยอทะยาน ๑ กินจุ ๑ หยาบช้า ๑ ไม่มีกกรุณา ๑ ไม่แข็งแรง ๑ มักร้อง ๑ เพลอสติ ๑ สังสม ๑ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ลามกประกอบด้วยอสังฆธรรม ๑๐ ประการนี้แล

เล่ม 34 หน้า 489

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนวกะ (บวชใหม่ไม่ถึง 5 พรรษา) กิติ ภิกษุมีชฌิมะ (บวชมาปานกลาง เลย 5 พรรษาแต่ไม่ถึง 10 พรรษา) กิติ ภิกษุเถระ (บวชมานาน ได้ 10 พรรษาขึ้นไป) กิติ ถ้าเป็นผู้ทุศีลมีธรรมอันเลว เรากล่าวความทุศีลมีธรรมเลว นี้ในความ มีศีลธรรมของภิกษุ กล่าวบุคคลนี้ว่าเหมือนผ้าเปลือกไม้มีศีลธรรม ฉะนั้น หนึ่ง ชนเหล่าใดคบหาสมาคม ทำตามเยี่ยงอย่างภิกษุนั้น ชื่อนั้นย่อมเป็นไปเพื่อสิ่ง อันไม่เกื้อกูลเพื่อทุกข์แก่ชนเหล่านั้น ตลอดกาลนาน เรากล่าวการคบหาสมาคมทำ ตามเยี่ยงอย่างที่เป็นเหตุให้เกิดสิ่งอันไม่เกื้อกูลเกิดทุกข์นี้ ในความมีสัมพัสหายของ ภิกษุ เรากล่าวบุคคลนี้ว่า ดุจผ้าเปลือกไม้มีสัมพัสหายจะนั้น

เล่ม 34 หน้า 30

ก็บุคคลอย่างไร ชื่อว่าผู้ไร้ความหวัง? ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคน ในโลกนี้ เป็นผู้ทุศีล มีธรรมอันลามก (มีการกระทำ) ไม่สะอาดมีความประพฤติ น่ารังเกียจ มีการงานอันปกปิด ไม่เป็นสมณะ แต่ปฏิบัติ (ยืนยัน) ว่าเป็นสมณะ ไม่เป็นพรหมจารี แต่ปฏิบัติว่าเป็นพรหมจารี เป็นคนเฝ้าในเปือกชั้น รกเรือ (ด้วยกิเลสโทษ)

เล่ม 34 หน้า 87

บุคคลที่ควรเกลียด ไม่ควรเสพ ไม่ควรคบ ไม่ควรเข้าใกล้เป็นอย่างไร? บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ทุศีล มีธรรมอันลามก (มีการกระทำ) ไม่สะอาดมีความ ประพฤติน่ารังเกียจ มีการงานอันปกปิดไม่เป็นสมณะ แต่ปฏิบัติว่าเป็นสมณะ ไม่เป็นพรหมจารี แต่ปฏิบัติว่าเป็นพรหมจารี เป็น คนเฝ้าใน เปือกชั้น รกเรือ (ด้วยกิเลสโทษ) บุคคลเช่นนี้ควรเกลียด ไม่ควรเสพไม่ควรคบไม่ควรเข้าใกล้เพราะ เหตุอะไร? เพราะถึงแม้ผู้คบจะไม่เอาเยี่ยงของบุคคลชนิดนั้น แต่ก็จะมีกิตติศัพท์ อันเลวพุ่งไปว่า เป็นคนมีมิตรชั่ว มีสหายเลว มีเพื่อนทราม งูที่จุมคุดย่อมไม่กัดก็จริงอยู่ ถึงกระนั้น มันก็ทำผู้จับให้เปื้อน ฉนใดกิตติถึงแม้ผู้คบจะไม่เอาเยี่ยงของบุคคลชนิดนั้น แต่ก็จะมีกิตติศัพท์อันเลวพุ่งไปว่า เป็นคนมีมิตรชั่ว มีสหายเลว มีเพื่อนทรามฉนนั้น เหมือนกัน เพราะเหตุนั้น บุคคลเช่นนั้น จึงควรเกลียด ไม่ควรเสพ ไม่ควรคบ ไม่ควร เข้าใกล้

เล่ม 20 หน้า 275

บทว่า **นาหนตสฺส กิจฺจึ ปาป** บุคคลผู้ไม่มีความละอายในการกล่าวเท็จ ทั้งที่รู้ที่อยู่ ที่จะไม่ทำบาปกรรมแม้หน่อยหนึ่งไม่มี ความว่า บุคคลนั้นจะไม่พึงทำกรรม น้อยหนึ่งในการล่วงอาบัติทุกกฎ (การกระทำที่ชั่ว) เป็นต้น หรือในกรรมมีมาตุฆาต

(ฆ่าแม่) เป็นต้น ไม่มี

บทว่า **ตสฺมา ติทฺเต** ความว่า เพราะผู้กล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่าจะไม่ทำบาป ไม่มี ฉะนั้น เธอพึงศึกษาว่า เราจักไม่กล่าวเท็จแม้เพราะหวัระแม้เพราะใครจะเล่น

เล่ม 53 หน้า 196

บทว่า **เภสชฺเชสุ ยถา เวชฺชา** อธิบายว่า พวกภิกษุปฏิบัติเหมือนหมอทั้งหลาย ผู้ทำการประกอบเกล็ดแก่พวกคฤหัสถ์

บทว่า **กิจจกฺกเจ ยถา คิทฺติ** ความว่า กระทำกิจน้อยใหญ่แก่พวกคฤหัสถ์เหมือนคฤหัสถ์ทั้งหลาย

บทว่า **คณิกาว วิญฺญายํ** ได้แก่ เครื่องประดับร่างกายของตนเหมือนพวกหญิงผู้อาศัยรูปเลี้ยงชีพ.

บทว่า **อิสฺสเร ชตฺติยา ยถา** ความว่าประพฤติเป็นเจ้าแห่งตระกูลในความเป็นใหญ่ คือในการแผ่ความเป็นใหญ่ เหมือนกษัตริย์ทั้งหลาย...

บทว่า **พฺพฺหิ ปริกฺขเปฺหิ** ได้แก่ ด้วยชนิดแห่งมิจฉาชีพเป็นอันมากตามที่กล่าวแล้ว และอื่นๆ

บทว่า **เลสกฺขเป** ได้แก่ มีกบปิยะเป็นเลิศ (หาข้ออ้างเพื่อเอาสิ่งที่ไม่สมควรให้เป็นสิ่งที่สมควร) คือสมควรแก่กบปิยะ

เล่ม 2 หน้า 616

พึงทราบเนื้อความแห่งพระคานานี้ว่า ถ้าบุคคลผู้ทุศีล ไม่สำรวมตั้งอยู่ในอิจฉาจาร (ความอยากเป็นอย่างเขาบ้าง) เป็นผู้ลวงโลกด้วยกิริยาหลอกลวงนี้ พึงบริโศค คือ พึงกลืนกินก้อนเหล็กแดงดังเปลวไฟ, การที่ผู้ทุศีลพึงฉันทก่อนข้าวของชาวแวนแคว้นนี้ ๑ การที่บุคคลพึงกินก้อนเหล็กแดงนี้ ๑ ใน ๒ อย่างนั้นก้อนเหล็กเดียว อันภิกษุนั้นบริโศคแล้ว พึงเป็นของประเสริฐกว่า คือ ดีกว่าและประณีตกว่า เพราะว่า ภิกษุนั้นจะไม่เสวยทุกขซึ่งมีการกำหนดรู้ได้ยากแม้ด้วยสัพพัญญุตญาณในสัมปรายภพ (โลกหน้า) เพราะบริโศคก้อนเหล็กแดง, แต่จะได้เสวยทุกขมีประการดังกล่าวแล้วในสัมปรายภพ เพราะเธอบริโศคก่อนข้าว ของชาวแวนแคว้น ซึ่งตนได้มาแล้วด้วยอาการอย่างนั้น จริงอยู่ อาชีพนี้ จัดเป็นมิจฉาชีพขั้นสุดยอด (บวชเป็นพระแต่ไม่รักษาวินัย)

เล่ม 3 หน้า 951

จริงอยู่ การบริโศค มี ๔ อย่าง คือ โถยบริโศค (บริโศคอย่างขโมย) ๑ อธิณบริโศค (บริโศคอย่างเป็นหนี้) ๑ ทายชชบริโศค (บริโศคอย่างเป็นผู้รับมรดก) ๑ สามีบริโศค (บริโศคอย่างเป็นเจ้าของ) ๑. บรรดาการบริโศค ๔ อย่างนั้น

การบริโศคของภิกษุผู้ทุศีลซึ่งนั่งบริโศคอยู่แม้ในท่ามกลางสงฆ์ ชื่อว่า โถยบริโศค การบริโศคไม่พิจารณาของภิกษุผู้มีศีล ชื่อว่า อธิณบริโศค เพราะฉะนั้นภิกษุผู้มีศีลพึงพิจารณาจิตรทุกขณะที่บริโศคใช้สอย บิณฑบาตพึงพิจารณาทุกๆ คำกลืน เมื่อไม่อาจอย่างนั้น พึงพิจารณาในกาลก่อนฉันท หลังฉันท ยามต้น ยามกลาง และยามสุดท้าย หากเมื่อเธอไม่ทันพิจารณาอรุณขึ้น, ย่อมตั้งอยู่ในฐานะบริโศคนี้ แม้เสนาสนะก็พึงพิจารณาทุกๆ ขณะที่ใช้สอย ความมีสติเป็นปัจจัยทั้งในขณะที่รับทั้งในขณะที่บริโศคเกล็ดย่อมควร แม้เมื่อเป็นอย่างนั้น ก็เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ทำสติในการรับไม่ทำใน การบริโศคอย่างเดียว แต่ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ไม่ทำสติในการรับ ทำแต่ในเวลาบริโศค... การบริโศคปัจจัยของพระเสชชะ (ผู้ที่ยังต้องศึกษา) ๗ จำพวก ชื่อว่า ทายชชบริโศคจริงอยู่ พระเสชชะ ๗ จำพวกนั้น เป็นพระโอรสของพระผู้มีพระภาคเจ้า; เพราะฉะนั้นจึงเป็นทายาทแห่งปัจจัยอันเป็นของพระพุทธรบิดา บริโศคอยู่ซึ่งปัจจัย เหล่านั้น การบริโศคของพระชีนาสพ (พระอรหันต์) ทั้งหมด ชื่อว่าสามีบริโศคจริงอยู่ พระชีนาสพทั้งหลายเหล่านั้น ชื่อว่าเป็นเจ้าของบริโศคเพราะล่วงความเป็นทาสแห่งตนหาได้แล้ว บรรดาการบริโศคทั้ง ๔ นี้ สามีบริโศคและทายชชบริโศคย่อมควร แม้แก่ภิกษุทุกจำพวก อธิณบริโศค ไม่สมควรเลย ในโถยบริโศค ไม่มีค่าจะพุดถึงเลย

เล่ม 13 หน้า 451

ดูก่อนภิกษุทั้งหลายเหล่าภิกษุผู้แสวงหาโภชนะล่วงไปถึงหลายโกฏิกับ พวกเธอบริโศคโภชนะที่เป็นอกบปิยะ (ไม่สมควร) ของพวกเธอ อันเกิดขึ้นโดยมิชอบธรรม จักต้องไปบังเกิดในอบายทั้งหลาย หลายแสนอัทธภาพ(ทรมาณอยู่หลายแสนชาติ)

เล่ม 39 หน้า 336

ผู้ใดบวชในพระศาสนานี้ไม่ประกอบตนไว้โดยชอบเป็นผู้มีศีลขาด อาศัยอนเสนา (การแสวงหาที่ไม่สมควร) ๒๑ อย่างเลี้ยงชีวิต คือ ๑ ให้ไม้ไผ่ ๒ ให้ใบไม้ ๓ ให้ดอกไม้ ๔ ให้ผลไม้ ๕ ให้ไม้ชำระฟัน ๖ ให้น้ำล้างหน้า ๗ ให้น้ำอาบ ๘ ให้ผงทาตัว ๙ ให้ดินถูตัว ๑๐ ประจบ ๑๑ พุดจริงปนเท็จ ๑๒ เลี้ยงลูกให้เขา ๑๓ รับใช้คฤหัสถ์ ๑๔ ทำตัวเป็นหมอ ๑๕ ทำตัวเป็นทูต ๑๖ รับส่งข่าวคฤหัสถ์ ๑๗ ให้ข่าวของหวังผลตอบแทน ๑๘ แลกเปลี่ยน ๑๙ เป็นหมอดูพื้นที่ ๒๐ เป็นหมอดูฤกษ์ ๒๑ เป็นหมอดูลักษณะ และประพุดตือโคจร (เที่ยวไปในที่ไม่สมควร) ๖ คือ ๑ หญิงแพศยา ๒ หญิงหม้าย ๓ หญิงสาวแก่ ๔ บัณเฑาะก์ (กระเทย) ๕ ภิกษุณี ๖ ร้านเหล้า คลุกคลีกับคฤหัสถ์คือพระราชา อมาตย์ของพระราชา เตียรถีย์ (นักบวชนอกศาสนา) สาวกเตียรถีย์ ด้วยการคลุกคลีอันไม่สมควร เสพคบ เข้าใกล้ตระกูลที่ไม่มีศรัทธาปสาทะ ไม่เป็นดั่งบ่อน้ำดำและบริภาษหวังแต่สิ่งที่ไม่มีประโยชน์ไม่เกื้อกูล ไม่พาสูก ไม่ปลอดภัย (ไม่พ้นจากกิเลส) แก่ภิกษุภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ผู้นี้ชื่อว่า **ผู้ฉลาดในสิ่งที่ไม่มีประโยชน์**

เล่ม 21 หน้า 300

อีกอย่างหนึ่ง บุตร ๓ จำพวกคือ อนุชาตบุตร (ลูกที่เกิดมาเสมอกับ พ่อ - แม่) อวชาตบุตร (ลูกที่เกิดมาเลวกว่าพ่อ - แม่) อติชาตบุตร (ลูกที่เกิดมาเลิศกว่าพ่อ - แม่) ในบุตรเหล่านั้น อวชาตบุตร เป็นผู้ทูลเสียดหาไม่ชื่อว่าเป็นบุตรของพระ ตถาคตเจ้า ผู้ที่ยิ่งกว่าบิดาชื่อว่า อติชาตบุตร บุตรแม่นั้นของพระตถาคตเจ้าไม่มีแต่ พระตถาคตเจ้ามีอนุชาตบุตรจำพวกเดียวเท่านั้นเมื่อทรงขึ้นบุตรนั้นจึงตรัสอย่างนั้น

เล่ม 26 หน้า 722

บทว่า **ปาปภิกษุ** ได้แก่ ภิกษุลามก ได้ยินว่า ภิกษุนั้นบริโภคปัจจัย ๔ ที่ชาวโลกถวายด้วยศรัทธาเป็นผู้ไม่สำรวมทางกายทวารและวจีทวารทำลายอาชีวะ เสีย เทียบปล่อยจิตใจให้สนุกสนาน แต่ใน เธอหม้อยู่ในนรกตลอดทุกชั้นนรกหนึ่ง (ระยะเวลาจากพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งถึงอีกองค์หนึ่ง) เมื่อเกิดในเปรตโลกบังเกิดด้วย อติภาพ (ความเป็นตัวตน) เช่นภิกษุนั่นเอง

เล่ม 45 หน้า 573

บุคคลผู้มีส่วนชั่ว เสื่อมแล้วจากโลกะ (ทรัพย์สมบัติ) แห่งคุณุศลที่ย่อม **ขจัดผลแห่งความเป็นสมณะ** ให้กระจัดกระจายไปเหมือนดินพินในที่เผาผิฉิบหายไปอยู่ ฉะนั้นก่อนเหล็กร้อนเปรียบด้วยเปลวไฟ อันบุคคลบริโภคแล้ว ยังจะดีกว่า บุคคลผู้ **ทูลเสียดหา** ผู้ไม่สำรวม พึงบริโภคก่อนข้าวของชาวแวนแคว้นจะดีอะไร

เล่ม 3 หน้า 940

พระบัญญัติ อนึ่ง ภิกษุใด รับกัถิ ให้รับกัถิ ซึ่ง ทอง เงิน หรือ ยินดี ทอง เงิน อันเขาเก็บไว้ให้เป็นนิสสัคคียปาจิตตีย์ (สิ่งของที่ต้องสละ)

เล่ม 9 หน้า 536

ดูก่อนนายบ้าน ทองและเงินไม่ควรแก่สมณะเชื้อสายพระศากยบุตรโดย แท้ สมณะเชื้อสายพระศากยบุตรไม่ยินดีทองและเงิน สมณะเชื้อสายพระศากยบุตร ไม่รับทองและเงิน สมณะเชื้อสายพระศากยบุตรมีแก้วและทองอันวาง เสียแล้ว ปราศจากทองและเงิน

เล่ม 3 หน้า 959

พระบัญญัติ อนึ่ง ภิกษุใดถึงความชื้อ - ชายด้วยรูปิยะ (เงินตรา) มี ประการต่างๆ เป็นนิสสัคคียปาจิตตีย์

เล่ม 3 หน้า 974

พระบัญญัติ อนึ่ง ภิกษุใดถึงการแลกเปลี่ยนมีประการต่างๆ เป็นนิสสัคคีย ปาจิตตีย์

เล่ม 41 หน้า 200

พระศาสดามี พระอานนท์เถระเป็นปัจฉาสมณะ (พระติดตาม) ได้เสด็จ ไปในที่นั้นแล้ว ชาวนาเห็นพระศาสดาแล้วไปถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วเริ่ม ไถนาอีก พระศาสดา ไม่ตรัสอะไรๆ กับเขา เสด็จไปยังที่ๆ ถูบบรรจุทรัพย์พันหนึ่งตก ทอดพระเนตรเห็นถูงนั้นแล้ว จึงตรัสกะพระอานนท์เถระว่า "อานนท์ เธอเห็นไหม อสรพิษ" พระอานนท์เถระทูลว่า "เห็นพระเจ้าข้าอสรพิษร้าย" ชาวนาได้ยินถ้อยคำนั้น คิดว่า "ที่นี่เป็นที่เที่ยวไปในเวลาหรือมิใช่เวลาแห่งเรา ได้ยินว่า อสรพิษมีอยู่ในที่นั้น" เมื่อพระศาสดาตรัสคำมีประมาณเท่านั้นหลีกไปแล้ว จึงถือเอาด้ามปฏักเดินไปด้วย ตั้งใจว่า "จักฆ่าอสรพิษนั้น เห็นถูงบรรจุทรัพย์พันหนึ่ง แล้วคิดว่า "คำนั้น จักเป็นคำอัน พระศาสดาตรัสหมายเอาถูงบรรจุทรัพย์พันหนึ่งนี้" จึงถือถูงบรรจุทรัพย์พันหนึ่งนั้น กลับไป เพราะความที่ตนเป็นคนไม่ฉลาด จึงช้อนมันไว้ในที่สมควรแห่งหนึ่งกลบด้วย ฝุ่นแล้วเริ่มจะไถนาอีก

เล่ม 35 หน้า 175

อุปกิเลส (เครื่องเศร้าหมอง) แห่งสมณพราหมณ์ทั้งหลายก็มี ๔ ประการซึ่ง เป็นเหตุให้สมณพราหมณ์ทั้งหลายไม่งามสง่า สุกใสรุ่งเรืองอุปกิเลสของสมณพราหมณ์ ๔ ประการ คืออะไรบ้าง คือ มีอยู่ สมณพราหมณ์บางเหล่าดื่มสุราเมรัยไม่งดเว้นจาก การดื่มสุราเมรัย การดื่มสุราเมรัยเป็นอุปกิเลส แห่งสมณพราหมณ์

ข้อ ๑ ซึ่งเป็นเหตุให้สมณพราหมณ์ไม่งามสง่าสุกใสรุ่งเรือง มีอยู่สมณพราหมณ์ บางเหล่าเสพเมถุนธรรมไม่งดเว้นจากเมถุนธรรม การเสพเมถุนธรรม (ร่วมเพศ) นี้เป็น อุปกิเลสแห่งสมณพราหมณ์

ข้อ ๒ ซึ่งเป็นเหตุให้สมณพราหมณ์ไม่งามสง่าสุกใสรุ่งเรือง มีอยู่สมณพราหมณ์ บางเหล่ายินดีทองและเงิน ไม่งดเว้นจากการรับทอง และเงิน ความยินดีรับทอง และเงิน นี้เป็นอุปกิเลสแห่งสมณพราหมณ์

ข้อ ๓ ซึ่งเป็นเหตุให้สมณพราหมณ์ไม่งามสง่าสุกใสรุ่งเรืองมีอยู่สมณพราหมณ์ บางเหล่าเลี้ยงชีวิตโดยมิจณาอาชีวะ (เลี้ยงชีวิตด้วยอาชีพสกปรก) ไม่งดเว้นจากมิจณาอาชีวะ การเลี้ยงชีวิตโดยมิจณาอาชีวะนี้เป็นอุปกิเลสแห่งสมณพราหมณ์

ข้อ ๔ ซึ่งเป็นเหตุให้สมณพราหมณ์ไม่งามสง่าสุกใสรุ่งเรือง ภิกษุทั้งหลาย นี้แล อุปกิเลสแห่งสมณพราหมณ์ ๔ ประการ ซึ่งเป็นเหตุให้สมณพราหมณ์ไม่งามสง่า สุกใสรุ่งเรือง

เล่ม 18 หน้า 84

กองอาบัติ ๗ ที่แก่งล่งละเมิด จริงอยู่ กองอาบัติ (การล่งละเมิดวินัย) ที่แก่งล่งละเมิดแล้ว โดยที่สุดแม้ทุกกฎ (ทำชั่ว) และทุกภษิต (พูดชั่ว) ก็ทำอันตรายแก่มรรคและผลทั้งหลายได้

เล่ม 16 หน้า 285

คำว่า **ศีลวิบัติ** หมายถึงความไม่สำรวมอันเป็นตัวการทำศีลให้พินาศที่ท่านกล่าวไว้อย่างนี้ว่า "บรรดาธรรมเหล่านั้น ศีลวิบัติ คืออะไร คือ ความล่งละเมิดทางกาย ฯลฯ ความเป็นผู้ทำศีล ทุกอย่าง ชื่อว่า "ศีลวิบัติ"

เล่ม 18 หน้า 511

จริงอยู่ การอยู่ป่าของผู้ที่ไม่มีปัจจัยเหล่านี้ย่อมไม่สำเร็จจะถูกค่อนว่า เหมือนกับสัตว์ดิรัจฉาน หรือพรานไพร เหล่าเทวดาผู้สิงอยู่ในป่าช่วยกันประกาศก้อง ด้วยเสียงที่น่ากลัวว่า ฤษขุชั้วเห็นปานนี้ อยู่ป่าไปทำไม เอามือตีศีรษะกระทำอาการให้หนีไป ความไม่มีเกียรติยศก็แพร่ไปว่า ฤษขุชั้วโน้นเข้าไปป่ากระทำกรรมชั่วเช่นนั้น

เล่ม 17 หน้า 373

เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว อันตรายแห่งลาภก็จะมีแก่เรานั้นน่าละอายใจจริง? ถึงเราจะต้องอาบัติจริงแล้ว ขอฤษขุชั้วทั้งหลายอย่ารู้จักเราเลย ชื่อว่า **ยัม ตัม ฤษขุ ฤษขุชานะยัม** เหตุที่ฤษขุชั้วทั้งหลายพึงรู้ฤษขุชั้วนั้น ความว่า เหตุที่จะให้ฤษขุชั้วเหล่านั้น รู้เรื่องฤษขุชั้วนั้นมิจริง คือ มีอยู่ที่เดียว ไม่ใช่ไม่มี เพราะว่าพระเถระทั้งหลายรู้เข้าแล้วก็บอกแก่ฤษขุชั้วปานกลางทั้งหลาย เมื่อเป็นอย่างนี้ เธอก็จะเป็นผู้ปรากฏในบริษัททั้ง ๔ โดยนัยที่ได้กล่าวมาก่อนแล้ว และเธอปรากฏอย่างนี้แล้วจะเป็นผู้อัปยศเข้าไปบ้านตั้ง ๑๐๐ บ้าน เช็ดเท้าที่ธรณีประตูตั้ง ๑๐๐ แห่ง ก็จะออกมาด้วยบาตรเปล่าต่อแต่นั้นไป ฤษขุชั้วทั้งหลายก็จะรู้จักเราว่าเป็นผู้ต้องอาบัติ

เล่ม 25 หน้า 391

ได้ยินว่าฤษขุชั้วนั้น บวชในศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่ากัสสป มาแต่ที่โกลมมีเหืองโคลท่วมตัว ไม่ลาดเตียงของสงฆ์ที่เขาแต่งตั้งไว้ดีแล้วนอนด้วยความไม่เอื้อเพื่อ ฤษขุชั้วผู้มีศรัทธานั้นได้มีการกระทำนั้น เหมือนสีดำที่ผ้าขาว เธอไม่อาจยั้งคุณวิเศษให้เกิดขึ้นในอิตถาพานั้นได้ ทำกาละ (ตาย) แล้วมาเกิดเป็นฤษขุชั้วที่ทิ้งขยะใกล้ประตูบ้านคยา ก็เมื่อเขาเกิดมาแล้วก็มีชนแหลมแข็งทั่วตัวคล้ายขนวัว

เล่ม 3 หน้า 166

ส่วนฤษขุชั้วไม่ (เอาผ้าของตัวเอง) ปูลาด (ก่อน) นอนบนเตียงของสงฆ์ จึงควรนับชนปรับอาบัติ

เล่ม 19 หน้า 428

ถามว่า ก็ใครบำเพ็ญธรรมเป็นเครื่องให้ระลึกถึงกัน (และ) ใครไม่บำเพ็ญ "ตอบว่า ผู้ทำศีลไม่บำเพ็ญก่อน เพราะว่า ผู้มีศีลทั้งหลาย ย่อมไม่ถือเอาสิ่งของที่เป็นของผู้นั้น...เพราะกล่าวอย่างนี้ว่า "ผู้มีศีล" ดังนี้ถึงการไม่ให้แก่ผู้ไม่มีศีลก็ควร

เล่ม 6 หน้า 476

พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะฤษขุชั้วทั้งหลายว่า ดูก่อนฤษขุชั้วทั้งหลายก็ฤษขุชั้วในศาสนา นี้ ต้องอาบัติในวันอุโบสถ ฤษขุชั้วนั้นพึงเข้าไปหาฤษขุชั้วรูป ๑ ห่มผ้าอุตราสงค์ (จีวร) เฉยียงบ่านั่งกระโหย่งประคองอัญชลี (ประนมมือ) แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า เนะเธอ ผมต้องอาบัติมีชื่อนี้ผมแสดงคืนอาบัตินั้น

ฤษขุชั้วผู้รับฟังถามว่า ท่านเห็นหรือ?

ฤษขุชั้วผู้แสดงฟังตอบว่า ครับ ผมเห็น

ฤษขุชั้วผู้รับฟังบอกว่า ท่านพึงสำรวมต่อไป

เล่ม 10 หน้า 521

อาบัติใด อันฤษขุชั้วไม่ทำความทอดธุระ แสดงเสียด้วยจิตที่ยังมีความอุกอาจ ไม่บริสุทธ์ทีเดียว อาบัตินั้นชื่อว่าอันฤษขุชั้วแสดงแล้วไม่นับเข้าในจำนวนจริงอยู่อาบัตินี้ แม้แสดงแล้วก็ไม่นับเข้าในจำนวนอาบัติที่แสดงแล้ว

เล่ม 13 หน้า 367

ฝ่ายบรรพชิตฤษขุชั้วยอมถึงความเสื่อมจากศีลจากพุทธวจนะ (คำสอนพุทธ) จากฌาน และจากอริยทรัพย์ ๗ เพราะความประมาทเป็นเหตุ สำหรับบรรพชิต เกียรติศัพท์อันชั่วก็พุ่งไปอย่างนี้ว่า ฤษขุชั้วชื่อนั้น ไม่สามารถรักษาศีลได้ไม่สามารถจะเรียนพระพุทธรูปจนได้เลื่องชื่ด้วยอนุสนกรรม (การแสวงหาที่ไม่สมควร) มีเวชชกรรม (เป็นหมอ) เป็นต้น ประกอบด้วยยถาคระ (ความไม่เคารพ) ๖ ฝ่ายบรรพชิต มีความกลัวว่าฤษขุชั้วเป็นอันมากประชุมกันบางรูปจักรูกรรมของเราแน่งนั้น จักงดอุโบสถบ้าง ปวารณาบ้างแก่เรา จักคร่าเราให้เคลื่อนจากเพศสมณะจึงเข้าไปหาถึงเป็นคนกล้าก็ไม่อาจพูดจาได้ส่วนฤษขุชั้วบางรูป แม้ทำศีลก็เที่ยวไปประคองผู้ไม่ทำศีลแม้ฤษขุชั้วนั้น ก็ยอมเป็นผู้ก่อเขินโดยอหิยาศัยทีเดียว (เพราะไม่สามารถคบกับผู้มีศีลได้)

บทว่า **สมมุโฬิท กาล์ กโรติ** ความว่า ก็เมื่อภิกษุผู้ทุศีลนั้น นอนบนเตียงเป็นที่ตาย สถานที่ที่ยึดถือประพาศในกรรมคือทุศีล ย่อมมาปรากฏ ภิกษุทุศีลนั้นล้มตาก็เห็นโลกนี้หลับตาก็เห็นปรโลกอบาย ๔ ก็ปรากฏแก่ภิกษุทุศีลนั้นภิกษุทุศีลนั้นก็เป็นที่ประหนึ่งถูกหอก ๑๐๐ เล่ม เหนงที่ศีรษะเธอจะร้องว่า ห้ามที่ห้ามที่มรณะไปด้วยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า **สมมุโฬิท กาล์ กโรติ** หลงตาย

เล่ม 56 หน้า 230

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันได้เห็นคนทั้งหลายเอาแก่นจันทร์มีราคาตั้งแสนกษาปณ์ ขายแลกกับเปรียงเน่านี่เป็นสุมินข้อที่ ๑๑ ของหม่อมฉันอะไรเป็นผลแห่งสุมินนี้เล่าพระเจ้าข้า? มหาบพิตรแม้ผลแห่งสุมินนี้ก็จักมีในอนาคตในเมื่อศาสนาของตถาคตเสื่อมโทรมนั้นแล ด้วยว่าในกาลภายหน้าพวกภิกษุอลัชชี (ไร้ยางอายุ) เห็นแก่ปัจจัยจักมีมาก พวกเหล่านั้นจักพากันแสดงธรรมเทศนาที่ตถาคต กล่าวติเตียนความลโมภในปัจจัยไว้แก่ชนเหล่าอื่น เพราะเหตุแห่งปัจจัย ๔ มีจีวร เป็นต้น จักไม่สามารถแสดงให้พ้นจากปัจจัยทั้งหลาย แล้วตั้งอยู่ในฝ่ายธรรมนำสัตว์ให้พ้นจากทุกข์มุ่งตรงสู่พระนิพพาน ชนทั้งหลายก็จะฟังความสมบูรณ์แห่งบทและพยัญชนะ และลำเนียงอันไพเราะอย่างเดียว เท่านั้น แล้วจักถวายเอง และยังชนเหล่าอื่นให้ถวายซึ่งปัจจัยทั้งหลายมีจีวร เป็นต้น อันมีค่ามากภิกษุทั้งหลายอีกบางพวก จักพากันนั่งในที่ต่างๆ มีท้องถนน สีแยก และประตูวัง เป็นต้น แล้วแสดงธรรมแลกรูปิยะ (เงิน)

เล่ม 44 หน้า 396

ผู้มีปกติเห็นภัยในโทษต่างด้วยเสขยสิกขาบท (ธรรมนิยมเกี่ยวกับมารยาทของพระ) ที่ภิกษุไม่แกลังต้อง และอกุศลจิตตูปบาท (ความคิดที่เป็นบาปเริ่มแรก) เป็นต้น ชื่อว่ามีประมาณน้อยเพราะมีประมาณเล็กน้อย จจริงอยู่ภิกษุใดเห็นโทษมีประมาณน้อย กระทำให้เป็นเหมือนขุนเขาสิเนรุสูง ๑๐๐,๐๖๔ โยชน์ ฝ่ายภิกษุใดเห็นอาบัติเพียงทูปภาษิตซึ่งเป็นอาบัติเบากว่าอาบัติทั้งปวง กระทำให้เหมือนอาบัติปาราชิก ภิกษุแม่นี้ ชื่อว่ามีปกติเห็นภัย ในโทษมีประมาณน้อย

บทว่า **สมათาย ลิกขติ ลิกขาบทเส** ความว่า ภิกษุยึดถือสิกขาบท (วินัยที่ต้องศึกษาและปฏิบัติ) ที่ควรศึกษาอย่างใดอย่างหนึ่ง ในสิกขาบททั้งหลายทั้งหมด โดยไม่มีส่วนเหลือโดยประการทั้งปวงศึกษาอยู่ อธิบายว่าย่อมประพาศคือทำให้บริบูรณ์โดยชอบ

เล่ม 44 หน้า 545

บทว่า **เอตมตถ์ วิทิตวา** ความว่า ทรงทราบความกล่าวคือความไม่มีธรรมเครื่องอยู่ร่วมกันกับบุคคลทุศีลผู้ประดุจขากสัตว์ตายในพระธรรมวินัยของพระองค์นี้

บทว่า **อิมิ อุทานิ** ความว่า ทรงเปล่งอุทานนี้อันแสดงเหตุแห่งการจำแนกบุคคลผู้ไม่ควรอยู่ร่วม และผู้ควรอยู่ร่วมบรรดาบทเหล่านั้น

บทว่า **ฉนุมนติวสสติ** ความว่า ภิกษุต้องอาบัติแล้วปกปิดไว้ย่อมต้องอาบัติตัวอื่นใหม่อีก ย่อมต้องอาบัติมากขึ้นๆ ฝนคืออาบัติ ได้แก่ ฝนคือกิเลสย่อม รั่วรดมากขึ้นอย่างนี้ ด้วยประการฉะนี้

บทว่า **วิวัฏฺเฐ นาทิวสสติ** ความว่า ภิกษุผู้ต้องอาบัติแล้วไม่ปกปิดอาบัตินั้นไว้เปิดเผยประกาศแก่เพื่อนสพรหมจारी (บุคคลผู้ประพฤติธรรมร่วมกัน) กระทำคืนแสดงออก (จากอาบัติ) ตามธรรมตามวินัยไม่ต้องอาบัติตัวอื่นใหม่เพราะเหตุนี้ ฝนคืออาบัติ ฝนคือกิเลสที่ภิกษุนั้นเปิดเผยแล้วย่อมไม่รั่วรดอีกก็เพราะเหตุที่ช้อนนั้นเป็นอย่างนั้น ฉะนั้นท่านทั้งหลายพึงเปิดเผยประกาศอาบัติที่ปิด คือที่ปกปิดไว้

เล่ม 32 หน้า 178

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพวกที่แสดงอนาบัติ (สิ่งที่ไม่เป็นการล่วงละเมิด) ว่า เป็นอาบัติ ฯลฯ ที่แสดงอาบัติว่า เป็นอนาบัติ ฯลฯ ที่แสดงลหุกาบัติ (การละเมิดที่มีโทษเบา) ว่า เป็นครุกาบัติ (การละเมิดที่มีโทษหนัก) ฯลฯ ที่แสดงครุกาบัติว่าเป็นลหุกาบัติ ฯลฯ ที่แสดงอาบัติชั่วหยาบว่า เป็นอาบัติ ไม่ชั่วหยาบ ฯลฯ ที่แสดงอาบัติไม่ชั่วหยาบว่าเป็นอาบัติชั่วหยาบ ฯลฯ ที่แสดงอาบัติ มีส่วนเหลือว่าเป็นอาบัติไม่มีส่วนเหลือ ฯลฯ ที่แสดงอาบัติไม่มีส่วนเหลือว่าเป็นอาบัติมีส่วนเหลือ ฯลฯ ที่แสดงอาบัติทำคืนได้ว่าเป็นอาบัติทำคืนไม่ได้ ฯลฯ ที่แสดงอาบัติทำคืนไม่ได้ว่าเป็นอาบัติทำคืนได้ ภิกษุเหล่านั้นชื่อว่า เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เพื่อไม่เป็นสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนัตถะ (เพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล) แก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายทั้งปวงประสบบาปใช้บุญเป็นอันมาก และย่อมทำให้ลัทธิธรรม (ธรรมที่ต้งาม) นี้อันตรธาน

หมวดความปรารถนาลามก

เล่ม 18 หน้า 305

จริงอยู่ ปริยัติ (พุทธพจน์ที่ควรเล่าเรียน) มี ๓ คือ อลคัณฑปริยัติ (การเรียนที่เปรียบเหมือนงูพิษ) นิตถรณปริยัติ (การเรียนเพื่อเอาเป็นที่พึ่ง) ภัณฑาคาริกปริยัติ (การเรียนเพื่อรักษาพระธรรม หมายถึง พระอรหันต์) บรรดาปริยัติทั้ง ๓ นั้นภิกษุใดเล่าเรียนพุทธวจนะ เหตุปรารถนาลามกสักการะว่า เราจักได้จีวรเป็นต้น หรือคนทั้งหลายจักรู้จักเราในท่ามกลางบริษัท ๔ อย่างนี้ ปริยัตินั้นของภิกษุนั้น ชื่อว่า อลคัณฑปริยัติจริงอยู่การไม่เล่าเรียนพุทธวจนะแล้วนอนหลับเสียยังดีกว่าการเล่าเรียนอย่างนี้

เล่ม 17 หน้า 378

บรรดาความปรารถนาทั้ง ๒ อย่างนี้ ความปรารถนาว่า **เราคนเดียวควรได้** ดังนี้ ไม่มีโทษหนักมากเท่าไร แต่ความปรารถนาว่า **ภิกษุอื่นไม่ควรได้** ดังนี้ มีโทษหนักมาก

เล่ม 17 หน้า 446

เล่ากันว่า ปลาอานนท์ (ชอบ) เอาหางอวดปลา (พวกอื่นและ) เอาศีรษะอวดงู ให้ (ปลาและงูเหล่านั้น) รู้ว่าเราเป็นเช่นกับพวกท่าน บุคคลผู้คุยโตก็เช่นนั้นเหมือนกัน เข้าไปหานักพระสูตร หรือนักพระอภิธรรมใดๆ ย่อมกล่าวกะท่านนั้นๆ อย่างนี้ว่า ผมประพุดติประโยชน์เพื่อท่านทั้งหลายท่านทั้งหลายต้องอนุเคราะห์ผม ผมจะไม่ทิ้งพวกท่านหรอกดังนี้ เมื่อเป็นอย่างนี้แล่นักพระสูตรและนักอภิธรรมเหล่านั้นก็จักสำคัญ (เธอ) ว่าผู้นี้มีความเคารพยำเกรงในเราทั้งหลาย ความโอ้อวดนี้แลของบุคคลนั้น เมื่อเกิดขึ้นโดย (ทำให้) เป็นคนคุยโตย่อมเกิดขึ้นทำร้ายจิต คือไม่ให้จิตผ่องใส เพราะฉะนั้น **พระผู้มีพระภาคเจ้า** จึงตรัสว่า เป็นธรรมเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตดังนี้ เหมือนอย่างว่าความโอ้อวดนี้เป็นฉันทิตความหัวตื้อก็ฉันทันนั้นเป็นตัวการทำให้ประพุดติไม่อ่อนน้อม เชิดศีรษะเพราะเป็นผู้กระด้างเป็นเช่นกับสูกที่เต็มลม

เล่ม 15 หน้า 87

จริงอยู่คนบางคนสมათานธุดงค์ (เครื่องขัดเกลากิเลสนอกจากพระวินัย) เขาย่อมยินดีด้วยธุดงค์นั้นว่า คนอื่นใครเล่าจะทรงธุดงค์เช่นเรา ชื่อว่ามีความดำริบริบูรณ์แล้ว คำว่า **ตปสสิโน อุปกุกิเลส โทติ** ได้แก่ นี้คืออุปกิเลสของผู้มีตบะ (ความเพียรเครื่องเผือกเลส) ทั้งสองประการนั้น เขาย่อมกล่าวว่าเป็นอุปกิเลสแก่บุคคลนั้นด้วยเหตุเพียงเท่านั้น

เล่ม 35 หน้า 373

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โรคของบรรพชิต ๔ อย่างนี้ โรคของบรรพชิต ๔ อย่างเป็นไฉนคือ

๑. ภิกษุเป็นผู้มักมากมีความร้อนใจอยู่เสมอไม่สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานปัจจัยตามมีตามได้

๒. ภิกษุนั้นเมื่อเป็นผู้มักมากมีความร้อนใจอยู่เสมอไม่สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานปัจจัยตามมีตามได้แล้วยอมตั้งความปรารถนาลามก เพื่อจะได้ความยกย่องเพื่อจะได้ลาภสักการะและความสรรเสริญ

๓. ภิกษุนั้นวิ่งเต้นชวนชวายุพยายาม เพื่อจะได้ความยกย่องเพื่อจะได้ลาภสักการะและความสรรเสริญ

๔. ภิกษุนั้นเข้าสู่ตระกูลเพื่อให้เขานับถือ นั่งอยู่ (ในบ้านโยม) เพื่อให้เขานับถือกล่าวธรรม (ในบ้านโยม) เพื่อให้เขานับถือ กลั่นอุจจาระปัสสาวะอยู่ (ในบ้านโยม) ก็เพื่อให้เขานับถือ

เล่ม 17 หน้า 291

บทว่า **สิโลโก** แปลว่า การกล่าวสรรเสริญคุณ ลามก ๑ สักการะ ๑ การกล่าวสรรเสริญ ๑ นั้น ชื่อว่าลาภสักการะ

บทว่า **นิกามยมนา** แปลว่า (ภิกษุ) ปรารถนาอยู่ ได้ลำดับมาว่าภิกษุรูปหนึ่งชื่อ **ปิยคามิกะ** เห็นลาภของพวกภิกษุผู้สมათานธุดงค์แล้วคิดว่าเราจักสมათานธุดงค์ทำลาภให้เกิดขึ้นบ้างดังนี้แล้วสมათานโสสานิกังคธุดงค์ (ธุดงค์ของภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าช้าเป็นวัตร) แล้วอยู่ในป่าช้า

เล่ม 16 หน้า 313

ภิกษุรูปหนึ่งตั้งอยู่ในความปรารถนาว่า "คนทั้งหลายจักรู้จักเราว่าเป็นธรรมกถึก (พระนักเทศน์) ด้วยอุบายอย่างนี้" เป็นผู้หนักในลาภแสดงธรรมชื่อนั้น ไม่มีผลมาก

เล่ม 34 หน้า 313

อธิบายว่า พระธรรมกถึกรูปใดแสดงธรรมด้วยหวังว่า เราจักได้ลาภหรือสักการะเพราะอาศัยธรรมเทศนานี้ เทศนาของพระธรรมกถึกรูปนั้นชื่อว่าไม่บริสุทธิ์ แต่ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงมุ่งหวังโลกามิส (ทรัพย์สินในโลก) ทรงมีพระทัยอ่อนโยนด้วยการแผ่ประโยชน์เกื้อกูลด้วยการเจริญเมตตา ทรงแสดงธรรมด้วยพระทัยที่ดำรงอยู่ในการยกย่อง เพราะเหตุนี้พระสังคีติกาจารย์ (อาจารย์ที่ร่วมร้อยกรองพระธรรมวินัยทั้ง 3 ครั้ง) จึงกล่าวว่าทรงแสดงธรรมบริสุทธิ์

เล่ม 18 หน้า 362

บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ไม่มีศรัทธาย่อมปรารถนาว่าขอชนจรรู้ว่าเรามีศรัทธา บุคคลผู้ประกอบด้วยความเป็นผู้ปรารถนาลามกนั้นย่อมตั้งอยู่ในฐานะเป็นคนล่องลอย ส่วนการกล่าวสรรเสริญคุณที่มีอยู่ก็ดีและการไม่รู้จักประมาณในการรับก็ดี ชื่อว่า ความเป็นผู้มักมาก แม้ความเป็นผู้มักมากนั้นก็มาแล้วโดยนัยเป็นต้นว่า บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีศรัทธา ย่อมปรารถนาว่าขอชนจรรู้ว่าเรามีศรัทธา เป็นผู้มีศีลย่อมปรารถนาว่า ขอชนจรรู้เราว่าเป็นผู้มีศีล บุคคลผู้ประกอบด้วยความเป็นผู้มักมากนั้น ย่อมเป็นที่รักของคนชั่ว

เล่ม 36 หน้า 250

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เข้าสู่สกุลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่สรรเสริญในสกุล ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ

เป็นผู้วิสาสะกับผู้ไม่คุ้นเคย ๑

เป็นผู้บงการต่างๆ ทั้งที่ตนไม่เป็นใหญ่ในสกุล ๑

เป็นผู้คบหาผู้ที่ไม่ถูกกับเขา ๑

เป็นผู้พูดกระซิบที่หู ๑

เป็นผู้ขอมากเกินไป ๑

ดูก่อนภิกษุทั้งหลายภิกษุผู้เข้าสู่สกุลประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่สรรเสริญในสกุล

เล่ม 17 หน้า 255

อนึ่งในธรรมที่ต้องละเหล่านี้พึงทราบความโดยพิเศษขึ้นไปอีกดังต่อไปนี้ ภิกษุผู้เป็นอามิสทายาท (เป็นทายาทเพราะอาศัยลาภสักการะ) ย่อมโกรธคนอื่นที่ได้ลาภเพราะตนเองไม่ได้ความโกรธที่เกิดขึ้นครั้งเดียวของภิกษุผู้เป็นอามิสทายาทนั้น ชื่อว่าโกรธอย่างเดียวโกรธที่เกิดขึ้นมากกว่าครั้งเดียวขึ้นไป ชื่อว่าอุปนาหะ (ผูกโกรธ) ภิกษุผู้เป็นอามิสทายาทนั้นนั่นแล เมื่อโกรธแล้วด้วย และผูกโกรธด้วยย่อมหลู่คุณของคนอื่นที่มีลาภและถือเป็นคู่แข่ง และว่าแม้เราก็ต้องเป็นเช่นนั้นให้ได้ อันนี้เป็นมักกะ (ความลบหลู่) และ ปาฬาสะ (ตีเสมอ) ของภิกษุผู้เป็นอามิสทายาทนั้นภิกษุผู้เป็นอามิสทายาทนั้นมีปกติลบหลู่ มีปกติตีเสมอดังกล่าวมาแล้วนี้ ย่อมริษยา ย่อมประทุษร้ายในลาภและสักการะเป็นต้นของผู้มีลาภนั้นว่าภิกษุนี้จะมีประโยชน์อะไรด้วยสิ่งนี้ อันนี้เป็นอิสสา (ความริษยา) ก็ถ้าว่าเธอมีสมบัติบางอย่างย่อมทนไม่ได้ที่สมบัตินั้นมีคนอื่นนั้นร่วมใช้อันนี้เป็นมัจฉะระ (ความตระหนี่) ของภิกษุผู้เป็นอามิสทายาทนั้น

เล่ม 34 หน้า 545

เวลาเช้าเธอครองสบงแล้วถือบาตรและจีวรไปเรือนของคฤหบดี หรือบุตรคฤหบดีนั้นถึงแล้วนั่ง ณ อาสนะที่เขาจัดไว้ คฤหบดีหรือบุตรคฤหบดี อังคาส (เลี้ยงดู) เธอด้วยขาทนียะ (ของเคี้ยว) โภชนียะ (ของกิน) อันประณีตด้วยมือตน จนอ้อมหน้าพอเพียง เธอนึกชมว่า ดีจริง คฤหบดีหรือบุตรคฤหบดีผู้นี้ เลี้ยงเราด้วยขาทนียะ โภชนียะอันประณีต ด้วยมือตน จนอ้อมหน้าพอเพียง นึกหวังต่อไปว่า โอหนอ คฤหบดี (ผู้เป็นใหญ่ในเรือน) หรือบุตรคฤหบดีนี้แม้ต่อไปเลี้ยงเราด้วยขาทนียะ โภชนียะ (ของเคี้ยวและของกิน) อันประณีตอย่างนี้ด้วยมือตนจนอ้อมหน้าพอเพียงเกิดเธอติดใจหมกมุ่นพัวพันไม่เห็นส่วนที่เป็นโทษไม่มีปัญญาสลัดออก ฉันทินทบาทานั้น เธอตรีกามวิตกบ้าง ตรีกพยาบาทวิตกบ้าง ตรีกวิหิงสาวิตกบ้าง (คิดเบียดเบียน) ณ อาสนะที่นั่งฉันทินทบาทนั้น ภิกษุทั้งหลาย ทานที่ให้แก่ภิกษุชนิดนี้ เราหากกล่าวว่ามีผลมากไม่เพราะเหตุอะไร เพราะภิกษุเป็นผู้มัวเมาอยู่

เล่ม 37 หน้า 132

ดูก่อนพราหมณ์ อีกประการหนึ่งสมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ปฏิญาณตนว่าเป็นพรหมจารีโดยชอบ ไม่ร่วมความเป็นคู่ๆ (ไม่มีการร่วมเพศ) กับมาตุคาม (ผู้หญิง) ไม่กระซิกกระซี้เล่นหัว สัพยอกกับมาตุคาม ไม่เพ่งดูจ้องดูจักษุ (ตา) แห่งมาตุคามด้วยจักษุของตน ไม่ได้ฟังเสียงแห่งมาตุคามหัวเราะอยู่ก็ดี พูดอยู่ก็ดี ขบร้องอยู่ก็ดี ร้องไห้อยู่ก็ดี ข้างนอกฝาก็ดี ข้างนอกกำแพงก็ดี และไม่ได้ตามนึกถึงการหัวเราะการเล่นหัวกับมาตุคามในกาลก่อนแต่ได้เห็นคฤหบดีก็ตีบุตรแห่งคฤหบดีก็ดี ผู้เอิบอ้อมพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บำเรอ (เป็นผู้ปฏิบัติ) ตนอยู่พอใจ ชอบใจถึงความปลื้มใจด้วยการบำเรอนั้น แม้ข้อนี้ก็ชื่อว่าขาด ทะลุ ต่าง พร้อย แห่งพรหมจรรย์ ฯลฯ

เล่ม 53 หน้า 218

บทว่า กุหา ได้แก่ เป็นคนลวงโลก ด้วยวัตถุเครื่องล่อลวง มีการร้ายมนต์ เป็นต้น (การปลุกเสก) คือทำการล่อลวงเพื่อปรารถนาจะยกย่องคุณที่ไม่มีอยู่ให้ปรากฏ เป็นสิ่งประหลาด (ปาฏิหาริย์ปลอม) แก่ชนเหล่าอื่น

บทว่า ฤทธา ได้แก่ มีใจกระด้าง คือมีใจกำขะด้วยความโกรธและมานะ

บทว่า ลปา ได้แก่ เป็นผู้มักเจรจา คือเป็นผู้มีความประพฤติล่อลวงโลก อธิบายว่า เป็นผู้ใช้วาตะชักชวนพวกผู้ถวายเป็นจักษุ กับพวกมนุษยผู้มีใจเลื่อมใสให้พูดว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระผู้เป็นเจ้ามีความต้องการด้วยสิ่งใด หรือเป็นผู้ล่อลวงเพื่อต้องการปัจจัย ด้วยอำนาจการใช้วาจาที่วางแผนมาแล้ว และด้วยอำนาจกลอุบายโกง

หมวดความเห็นผิด

เล่ม 19 หน้า 193

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้น เราได้เป็นเวสสันดร ได้เป็นมโหสถ ได้เป็นวิฐฐบัณฑิต ได้เป็นเสนกบัณฑิตได้เป็นพระเจ้ามโหสถ ดังนี้ ที่นั่น เธอได้มีความคิดว่า รูป เวทนา สัญญา สังขารเหล่านี้ ย่อมดับไปในที่นั้นๆนั้นแหละแต่วิญญาน ย่อมท่องเที่ยวโยมแล่นไปจากโลกนี้สู่โลกอื่น จากโลกอื่นสู่โลกนี้ ดังนี้จึงเกิด สัสสตทิฏฐิ (ความเห็นว่ายั่งยืน) เพราะเหตุที่เธอจึงกล่าวว่าวิญญานนี้นั้นแหละย่อมท่องเที่ยวโยมแล่นไป ไม่ใช่อย่างอื่นดังนี้ ก็พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ว่าเมื่อปัจจุบังนัยอยู่ ความเกิดขึ้นแห่งวิญญานจึงมี เว้นจากปัจจุบังนัยความเกิดขึ้นแห่งวิญญานย่อมไม่มี ดังนี้เพราะฉะนั้น ภิกษุนี้ชื่อว่า ย่อมกล่าวคำที่พระพุทธเจ้ามิได้ตรัสไว้ยอมให้การประหารชินจักร (อาณาจักรคือธรรมของพระพุทธเจ้า) ย่อมคัดค้านเวลาวิญญาน (ความรู้ที่ทำให้แก่ลัทธิ) ย่อมกล่าววาทะชนผู้ใดเพื่อจะพึงให้ผิดพลาดทั้งกิตขวางทางอริยะเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อสิ่งมิใช่ประโยชน์ เพื่อความทุกข์แก่มหาชน มหาโจรเมื่อเกิดในราชสมบัติของพระราชา ย่อมเกิดขึ้นเพื่อสิ่งมิใช่ประโยชน์เพื่อความทุกข์แก่มหาชนชื่อฉันทิ บัณฑิตพึงทราบวาทะโจรในคำสั่งสอนของพระชินเจ้าเกิดขึ้นแล้วเพื่อสิ่งมิใช่ประโยชน์ เพื่อความทุกข์แก่มหาชนฉันทิ

เล่ม 17 หน้า 171

คำว่า **อตถิ เม อตฺตา** เป็นต้นนี้ ลักว่าเป็นเครื่องดำเนินไปแห่งทิฏฐิ (ความเห็น) อธิบายว่า **อตฺตา** หรือใครๆ ที่เที่ยงไม่มีในที่นี้ อนึ่ง ทิฏฐินั้นนี้ ชื่อว่า รกชฎ เพราะอรรถว่า ปราบได้ยาก ชื่อว่ากันดาร เพราะอรรถว่า ข้ามได้ยาก และเพราะอรรถว่า มีภัยเฉพะหน้า เหมือนความกันดารเพราะทุพภิกขภัย (ภัยที่เกิดจากอาหารหายาก) และเพราะสัตว์ร้าย เป็นต้นฉะนั้น ทิฏฐินั้น ชื่อว่าเป็นข้าศึก เพราะอรรถว่าเป็นเครื่องเสียดแทง หรือเพราะอรรถว่า เป็นเครื่องขัดล้มมาทิฏฐิ ชื่อว่าดินรนไปต่างๆ เพราะอรรถว่า ดินรนผิธรูปเพราะบางคราวยึดถือสัสสตทิฏฐิ บางคราวยึดถืออจุเจตทิฏฐิ (ความเห็นว่ายาดสูญ) ชื่อว่าสังโยชน เพราะอรรถว่า เป็นเครื่องผูก ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า **ทิฏฐิคทน์ ๗เปฯ ทิฏฐิสโยชน** ดังนี้ **ทิฏฐิ สโยชน สยุดโต** ดังนี้ ข้อนั้นมีเนื้อความสังเขปต่อไปนี้ว่า ปุณฺณผู้ประจบด้วยทิฏฐิสโยชน (เครื่องผูกคือความเห็นนี้) ย่อมไม่พ้นจากชาติ (การเกิด) เป็นต้น เหล่านี้ถืออย่างหนึ่ง ไม่จำเป็นต้องพูดมาก (คือกล่าววาทะ) เขายอมไม่พ้นไปจากวิญญทุกข์ทั้งหมดก็ได้

เล่ม 20 หน้า 450

ข้าแต่ท่านพระโคตม ก็ภิกษุผู้มีจิตพ้นวิเศษแล้วอย่างนี้จะเกิดในที่ไหน ดูก่อนว่าจะ ถ้าใครๆ พึงถามท่านอย่างนี้ว่าไฟที่ดับไปแล้วต่อหน้าท่านนั้นไปยังทิศไหน จากทิศนี้ คือทิศบูรพา (ทิศตะวันออก) ทิศปัจฉิม (ทิศตะวันตก) ทิศอุดร (ทิศเหนือ) หรือ ทิศทักษิณ (ทิศใต้) ท่านถูกถามอย่างนี้แล้ว จะพึงพยากรณ์ (บอกให้รู้) ว่าอย่างไร ข้าแต่ท่านพระโคตม ข้อนั้นไม่สมควร (ไม่ควรตอบ) เพราะไฟนั้นอาศัยเชื้อคือหญ้า และไม้จึงลุก แต่เพราะเชื่อนั้นสิ้นไป และเพราะไม่มีของอื่นเป็นเชื้อไฟนั้นจึงถึงความดับว่าไม่มีเชื้อดับไปแล้ว

เล่ม 26 หน้า 36

บทว่า **มิจฺฉาปฏิปท** ความว่า นี่เป็นปฏิปทา (ทางดำเนิน) ไม่นำสัตว์ออกจากทุกข์ เป็นอันดับแรก ถ้ามว่าก็เพราะอริชชาเป็นปัจจัยจึงมีปัญญากิสังขารบ้าง (การปรุงแต่งที่เป็นบุญ) อเนชชากิสังขารบ้าง (สภาพความไม่วันไหนของจิตทั้งฝ่ายบุญและบาปก็ตาม) มิใช่หรือ อภิสังขารทั้งสองนั้น เป็นมิจฉาปฏิปทาได้อย่างไร แก้วว่า เพราะถือว่าวิญญู (การเวียนว่ายตายเกิด) เป็นสำคัญสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งบุคคลปรารถนาวิญญูกล่าวคือภพ ๓ ปฏิบัติ โดยที่สุตตอภิญญา ๕ หรือสมาบัติ ๘ สิ่งทั้งหมดเป็นไปในฝ่ายวิญญู จัดเป็นมิจฉาปฏิปทาเพราะถือวิญญูเป็นสำคัญ **สิ่งใดสิ่งหนึ่งอันบุคคลปรารถนาวิญญู คือพระนิพพาน ปฏิบัติโดยที่สุตตอภิญญาเพียงชั่ววาคู กระบวยหนึ่งก็ตีเพียงถวายใบไม้กำมือหนึ่งก็ตี สิ่งทั้งหมดนั้นจัดเป็น สัมมาปฏิปทา โดยแท้ เพราะเป็นฝ่ายวิญญู**

เล่ม 33 หน้า 197

ก็บุคคลผู้ชักชวนเมื่อชักชวนคน ๑๐๐ คนในกรรมมีปาณาติบาต เป็นต้น ย่อมได้อกุศลเท่ากับอกุศล (บาป) ของคนผู้ถูกชักชวนแม้ทั้งหมดนั้น (คือเมื่อคนทำบาปทุกครั้งตนเองก็ได้บาปด้วยทุกครั้ง) เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า คนเหล่านั้นทั้งหมดย่อมประสบกรรมมิใช่บุญเป็นอันมาก

เล่ม 24 หน้า 263

คำว่า **ปริภาสกา** ดีแต่ว่าเขา คือว่าเห็นภิกษุทั้งหลายยืนอยู่ที่ประตูบ้าน ก็จะคุกคามด้วยคำว่า พวกท่านไถนามาหรือ หรือหว่านข้าวมา จึงมาเร็วนัก แม้พวกเขาก็ยังไม่ได้เพื่อตนจักได้อาหารเพื่อท่านแต่ที่ไหน ดังนี้ เป็นต้น

คำว่า **อนฺตรายกรา** แปลว่าทำการกีดขวาง คือเป็นผู้ทำอันตรายทั้งหลายของชนเหล่านี้คือทำอันตรายสวรรค์ของทายก (ผู้ให้ทาน) ทำอันตรายลาภของปฏิคาหก (ผู้รับทาน) และทำลายตัวเอง

คำว่า **สมปราโย** ได้แก่ ปรโลก (โลกหน้า)

คำว่า **สมปราโย จ ทุกคติ** ได้แก่ บุคคลเหล่านั้นย่อมเข้าถึงยมโลก เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ภพหน้าก็เป็นทุกคติ

เล่ม 34 หน้า 48

พระอริยบุคคลเป็นผู้ปฏิบัติข้อปฏิบัติที่ไม่ผิดพลาด คือข้อปฏิบัติที่ดีโดยส่วนเดียว ข้อปฏิบัติที่น่าสัตรีออกจากกาม ข้อปฏิบัติที่ประกอบด้วยเหตุข้อปฏิบัติที่มีสาระข้อปฏิบัติที่เป็นหลัก (มณฑปปฏิปทา) ข้อปฏิบัติที่ไม่เป็นข้าศึกข้อปฏิบัติที่เหมาะสม ข้อปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ไม่ใช่ปฏิบัติโดยการคาดคะเน (ตักกวิทยา) หรือโดยถือเอาตามนัย เพราะว่า ภิขุ ภิขุณี อุบาสก หรือ อุบาสิกาผู้ถือข้อปฏิบัติอย่างนี้จะเสื่อมจากมนุษยสมบัติ เทวสมบัติและนิพพานสมบัติส่วนผู้ปฏิบัติ อดิณณกปฏิปทา (ข้อปฏิบัติที่ไม่ผิด) จะไม่เสื่อมจากสมบัติเหล่านั้น

เล่ม 22 หน้า 95

ในคำนั้นมีนัยดังต่อไปนี้ คนทั้งหลายย่อมยกย่องภิขุรูปนั้นไว้ในโลกุตรธรรม ภิขุนั้นถามลัทธินิเวศิก (ผู้ที่ตนบวชให้) เป็นต้น ผู้มาไหว้แล้วยืนอยู่ว่า พวกเธอมาทำไม ลัทธินิเวศิกกล่าวว่า มาเพื่อจะถามกรรมฐานที่ควรทำไว้ในใจขอรับ ภิขุนั้นกล่าวว่า พวกเธอจงนั่งลงฉันจักบอกกรรมฐานที่สามารถทำให้บรรลุพระอรหัตต์ได้ทันทีทันใดแล้วกล่าวว่า ภิขุในพระศาสนานี้ เข้าไปในที่อยู่ของตนแล้วนั่งกระทำไว้ในใจถึงมูลกรรมฐานเมื่อเธอทำไว้ในใจถึงซึ่งกรรมฐานนั้น โอภาส (แสงสว่าง) ย่อมเกิดขึ้น นี้ชื่อว่าปฐมมรรค (ทางที่ 1 หมายถึงพระโสดาบัน) เธอทำญาณในโอภาสที่สองให้เกิดขึ้น ทุติยมรรคย่อมเป็นอันบรรลุแล้ว ทำญาณในโอภาสที่สามและที่สี่ให้เกิดขึ้นด้วยวิธีอย่างนี้ ย่อมเป็นอันบรรลุมรรคและผลด้วยเหตุเพียงเท่านั้น ดังนั้น ภิขุเหล่านั้นตกลงใจว่าธรรมดาผู้มีใช้พระชินาสพ ย่อมไม่อาจบอกกรรมฐานข้อหนึ่งได้ ท่านผู้นี้เป็นพระชินาสพแน่ ดังนี้ สมัยต่อมาท่านบอกกรรมฐานแล้วมรณภาพ มนุษย์ทั้งหลายในบ้านที่เกี่ยวภิขุขาจรโดยรอบมาถามว่า ท่านขอรับใครๆ ได้ถามปัญหาแก่พระเถระหรือเปล่าภิขุทั้งหลายกล่าวว่า อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายก็ในกาลก่อนพระเถระได้บอกปัญหาแก่พวกอาตมาไว้พวกเขาจัดแจงมณฑปดอกไม้ เรือนยอดไม้ สร้างเครื่องปิดตาและเครื่องปิดหน้าด้วยทองคำ บูชาด้วยเครื่องหอม และระเบียบดอกไม้เป็นต้น เล่นสาธุกีฬาตลอด 7 วัน แล้วทำฌานปณิก ถึงเอาอัชฌิไปทำเจตีย์ (บรรจุไว้) พระอินทร์จรมา มายังวิหาร ล้างเท้าแล้ว คิดว่าจักเยี่ยมพระมหาเถระ จึงไปถามว่า ท่านผู้มีอายุพระมหาเถระไปไหน (ตอบว่า) ปรินิพพานนานแล้วขอรับท่านผู้มีอายุ พระเถระผู้ทำมรรคและผลให้เกิดกระทำสิ่งที่ทำได้ยาก ท่านผู้มีอายุ พวกท่านได้ถามปัญหาไว้หรือท่านผู้เจริญ พระเถระเมื่อบอกกรรมฐาน

แก่ภิขุทั้งหลายบอกแล้วโดยทำนองนี้ผู้มีอายุ นั้นไม่ใช่มรรคนั้นชื่อว่าวิปัสสนูป กิเลส (สภาพที่นำซึ่งนมแต่ที่แท้เป็นโทษเครื่องเศร้าหมอง) พวกท่านไม่รู้ท่านผู้มีอายุพระเถระเป็นปฤชณ

เล่ม 43 หน้า 271

ได้ยินว่าในอดีตกาล ในกาลแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระนามว่ากัสสป ปรินิพพานแล้ว กุลบุตรสองคนพี่น้องออกบวชในสำนักแห่งพระสาวกทั้งหลายบรรดา กุลบุตรสองคนนั้น คนพี่ได้ชื่อว่าโสธนะ, คนน้องชื่อกบิละ ส่วนมารดาของทั้งสองนั้นชื่อว่าสาธนี, น้องสาวชื่อตาบนา แม้หญิงทั้งสองนั้นก็บวชแล้วใน (สำนัก) ภิขุณี เมื่อคนเหล่านั้นบวชแล้วอย่างนั้น พี่น้องทั้งสองทำวัตรและปฏิบัติแก่พระอาจารย์และพระอุปัชฌายะอยู่วันหนึ่ง ถาถามว่า "ท่านขอรับธุระในพระศาสนานี้มีเท่าไร?" ได้ยินว่า "ธุระมี ๒ อย่าง คือ คันถธุระ ๑ วิปัสสนาธุระ ๑," ภิขุผู้เป็นพี่คิดว่า "เรจักบำเพ็ญวิปัสสนาธุระ" อยู่ในสำนักแห่งพระอาจารย์และพระอุปัชฌาย์ ๕ พรรษาแล้ว เรียนก็มีปฏิฐานจนถึงพระอรหัตต์ เข้าไปสู่ป่าพยายามอยู่ที่บรรลุ พระอรหัตต์ผล

ภิขุน้องชายคิดว่า "เรายังหนุ่มก่อนในเวลาแก่จึงจักบำเพ็ญวิปัสสนาธุระ" จึงเริ่มตั้งคันถธุระ เรียนพระไตรปิฎก บริวารเป็นอันมากได้เกิดขึ้นเพราะอาศัยปริยัติของเธอ ลากก็ได้เกิดขึ้น เพราะอาศัยบริวาร เธอมาแล้วด้วยความเมาในความเป็นผู้สดับมากอันความทะยานอยากในลาภครอบงำแล้วเพราะเป็นผู้สำคัญคิดว่าฉลาด ยิ่งยอมกล่าวแม้สิ่งที่เป็นกับปิยะ (สมควร) อันคนเหล่าอื่นกล่าวแล้วว่า "เป็นอกกับปิยะ" (ไม่สมควร) กล่าวแม้สิ่งที่เป็นอกกับปิยะว่า "เป็นกับปิยะ" กล่าวแม้สิ่งที่มีโทษว่า "ไม่มีโทษ" กล่าวแม้สิ่งไม่มีโทษว่า "มีโทษ" เธอแม้อันภิขุผู้มีศีลเป็นที่รักทั้งหลายกล่าวว่า "คุณกบิละ คุณอย่าได้กล่าวอย่างนี้" แล้วแสดงธรรมและวินัยกล่าวสอนอยู่ก็กล่าวว่า "พวกท่านจะรู้อะไร? พวกท่านเช่นกับกำมือเปล่า" เป็นต้นแล้วก็เที่ยวชู้ตวาดภิขุทั้งหลายอยู่

ครั้งนั้นภิขุทั้งหลายบอกเนื้อความนั้นแก่พระโสธนะเถระผู้เป็นพี่ชายของเธอแล้ว แม้พระโสธนะเถระเข้าไปหาเธอแล้ว ตักเตือนว่า "คุณกบิละ ก็การปฏิบัติชอบของภิขุทั้งหลายผู้เช่นเธอ ชื่อว่าเป็นอายุพระศาสนา เพราะฉะนั้นเธออย่าได้ละการปฏิบัติชอบแล้วกล่าวคัดค้านสิ่งที่เป็นกับปิยะ เป็นต้น อย่างนั้นเลย" เธอมิได้เอื้อเพื่อถ้อยคำแม่ของท่าน แม้เมื่อเป็นเช่นนี้ พระเถระก็ตักเตือนเธอ ๒ - ๓ ครั้ง ทราบเธอผู้ไม่รับคำตักเตือนว่า "ภิขุนี้ไม่ทำตามคำของเรา" จึงกล่าวว่า "คุณถ้ำ ดังนั้นเธอจักปรากฏด้วยกรรมของตนดังนี้แล้วหลีกไป

จำเดิมแต่นั้นภิขุทั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รักแม่เหล่าอื่น ทอดทิ้งเธอแล้ว เธอเป็นผู้มีความประพฤติชั่ว อันพวกผู้มีศีลประพฤติชั่ว แวดล้อมอยู่วันหนึ่ง

คิดว่า "เราจักสวดปาติโมกข์" จึงถือพัดไปนั่งบนธรรมาสนาในโรงอุโบสถแล้วถามว่า "ผู้มีอายุ ปาติโมกข์ย่อมเป็นไปเพื่อภิกษุทั้งหลายผู้ประชุมกันแล้วในที่นี้หรือ" เห็นภิกษุทั้งหลายนั่งเสียด้วยคิดว่า "ประโยชน์อะไรด้วยคำโต้ตอบที่เราให้แก่ภิกษุ?" จึงกล่าวว่า "ผู้มีอายุ ธรรมกัฏฐิ วินัยกัฏฐิ ไม่มี, ประโยชน์อะไรด้วยปาติโมกข์ ที่พวกท่านจะฟังหรือไม่ฟัง" ดังนี้แล้ว ก็ลุกไปจากอาสนะ เธอยังศาสนาคือปริยัติของพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงพระนามว่ากัสสปให้เสื่อมลงแล้วด้วยอาการอย่างนี้ แม้พระโสณเถระก็ปรินิพพานในวันนั่นเอง

ในกาลสิ้นอายุ ภิกษุทุกปีละเกิดในอเวจีมหานรก มารดาและน้องสาวของเธอแม้นั้น ถึงทิฏฐฐานาคติ (เอาตัวอย่าง) ของเธอนั้นแล ต่าบริภาษภิกษุทั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รักแล้วก็บังเกิดในอเวจีมหานรกนั้นเหมือนกัน

เล่ม 36 หน้า 210

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อสิ่งมิใช่ประโยชน์ เพื่อมิใช่สุข เพื่อความฉิบหายแก่ชนมากเพื่อมิใช่เกื้อกูลเพื่อทุกข์ แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือภิกษุผู้เถระเป็นรัตตัญญู บวชนาน ๑ เป็นผู้มิใช่ชื่อเสียง มียศ มีชนหมู่มากเป็นบริวารปรากฏแก่พวกคฤหัสถ์และบรรพชิต ๑ เป็นผู้ได้จิวรบิดนทาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร ๑ เป็นพหูสูต ทรงไว้ซึ่งสุตะ (จำได้มาก) สะสมสุตะ เป็นผู้ได้สติมาก ทรงจำไว้ คล่องปากชื่นใจ แทงตลอดด้วยดีด้วยทิฏฐิ (เข้าใจดีแต่ไม่ได้บรรลุธรรม) ซึ่งธรรมทั้งหลายอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด

ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรต พร้อมทั้งพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ๑ เป็นมิจฉาทิฏฐิ (เช่นเห็นว่าชาวโลกทิพยไม่มี เป็นต้น) มีความเห็นวิปริต เธอย่อมยังชนหมู่มากให้ห่างเหินจากสัทธรรมให้ตั้งอยู่ในอสังขมชนหมู่มากย่อมยึดถือทิฏฐฐานาคติ (เอาตัวอย่าง) ของเธอว่า เธอเป็นภิกษุผู้เถระรัตตัญญู บวชนาน ดังนี้บ้าง เธอเป็นภิกษุผู้เถระ มีชื่อเสียง มียศ มีชนหมู่มากเป็นบริวารปรากฏแก่พวกคฤหัสถ์และบรรพชิต ดังนี้บ้าง เธอเป็นภิกษุผู้เถระได้จิวร บิดนทาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร ดังนี้บ้าง เธอเป็นภิกษุผู้เถระ ผู้เป็นพหูสูต ทรงไว้ซึ่ง สุตะ สะสมสุตะ ดังนี้บ้าง ๑ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อสิ่งที่มีประโยชน์ เพื่อมิใช่สุข เพื่อความฉิบหายแก่ชนมากเพื่อมิใช่เกื้อกูล เพื่อทุกข์ แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

หมวดประมาท - เลินเล่อ

เล่ม 20 หน้า 590

พวกสามเณรเห็นจึงมองดูกันและกันแล้วหัวเราะกล่าว (หยอกล้อกัน) ว่า อาวุโสบิดาของท่าน ลุงของท่าน อาของท่าน แล้วจึงถามชื่อว่า อุบาสกท่านชื่อไร ชายผู้นั้นถูกถามถึงชื่อก็เดือดร้อน ทั้งกองพิน จัดแจงนุ่งผ้า ไหว้พระมหาเถระแล้ว จึงกล่าวว่า พระคุณเจ้าทั้งหลาย โปรดหยุดก่อนเถิด พระมหาเถระทั้งหลายได้ยืนอยู่ พวกสามเณรมาแล้ว ทำการเหยียหยันแม่ต่อหน้าพระมหาเถระทั้งหลาย อุบาสกกล่าวว่า พระคุณเจ้าทั้งหลายเห็นผมแล้วหัวเราะเยาะ พระคุณเจ้าอย่าเข้าใจว่า พวกเราได้รับบรรลุถึงที่สุดด้วยเหตุเพียงเท่านี้ แม้ผมเมื่อก่อนก็เป็นสมณะเช่นเดียวกับพวกท่านแต่พวกท่านมิได้มีแม่เพียงจิตมีอารมณ์เดียว (สมาธิ) ผมได้เป็นผู้มีฤทธิ์มากมีอำนาจมากในศาสนา นี้ ผมถืออากาศแล้วทำให้เป็นแผ่นดินได้ ถือแผ่นดินแล้วทำให้เป็นอากาศได้ ทำที่ไกลให้ใกล้ได้ ทำที่ใกล้ให้ไกลได้ผมทะลุไปแสนจักรวาลได้โดยขณะเดียว พวกท่านจงดูมือของผมสิ บัดนี้เช่นกับมือลิง ผมนั่ง ณ ที่นี้ลูบลำ พระจันทร์พระอาทิตย์ด้วยมือทั้งสองเหล่านี้ได้ ผมทำพระจันทร์และพระอาทิตย์ให้เป็นแท่นรองนั่งล้างเท้าเหล่านี้แล ฤทธิ์ของผมเห็นปานนี้ได้สิ้นไปเพราะความประมาท พวกท่านอย่าได้ประมาทเลย เพราะชนทั้งหลายถึงความพินาศเห็นปานนี้ด้วยความประมาทผู้ไม่ประมาท ย่อมทำที่สุดแห่งชาติชราและมรณะได้ เพราะฉะนั้นท่านทั้งหลายทำผมนี้แหละให้เป็นอารมณ์ แล้วพูดเตือนว่า พระคุณเจ้าทั้งหลายจงอย่าประมาทเลย แล้วให้อิวาท เมื่อชายผู้นั้นกล่าวอยู่นั่นเอง ภิกษุ ๓๐ รูป เหล่านั้นถึงความสลัดใจนี้ เห็นแจ้งอยู่ได้บรรลุพระอรหัต ณ ที่นั่นเองด้วยประการฉะนี้

เล่ม 17 หน้า 494

และใน **หังกนิหาร** นั้นมีมหาเถระรูปหนึ่งมีพรรษา ๖๐ ล่วงแล้วปฏิญาณตนเป็นพระอรหันต์ ด้วยมานะยิ่ง พระเถระเข้าไปหาท่านไหว้ กระทำปฏิสันถาร (ต้อนรับ) แล้วได้เรียนถามถึงคุณธรรมที่ได้บรรลุ พระมหาเถระกล่าวว่า เออ **ท่านธรรมทินนะ** กิจที่บรรพชิต พึงทำผมได้ทำเสร็จจนแล้วบัดนี้ ผมก็พรรษา ๖๐ ล่วงแล้ว **ท่านธรรมทินนะ** เรียนถามว่าได้เท่าใครบ้าง ได้เท่ายังใช้ฤทธิ์อยู่บ้างหรือไม่? ท่านตอบว่าใช้อยู่ **ท่านธรรมทินนะ ท่านธรรมทินนะ** เรียนว่า ดีแล้วครับ ได้เท่าขอนิมนัตได้เท่าเนรมิตช้างกำลังเดินมาประจันหน้าได้เท่า (ให้ดู) เกิดพระมหาเถระรับคำนิมนต์แล้ว ได้เนรมิตช้างเชือกใหญ่ เผือกฟ่องเป็นที่สถิตแห่งคชลักษณ์ ๗ ประการ ตกมันกล้า แก้วหาง สอดวงเข้าปาก รีม่าประจันหน้าคล้ายกับจะเอาทางทั้ง ๒ ทาง ท่านเห็นช้างเชือกนั้นที่ตนเนรมิตขึ้นเอง กลัวเริ่มจะวิ่งหนี ในเวลานั้นเองท่านก็รู้ว่า เรายังไม่ได้เป็นพระอรหันต์ จึงนั่งกระโหยงลงแทบบาทมูลของ **ท่านธรรมทินนะ**

แล้วกล่าวว่า ขอท่านจงเป็นที่พึงแก่ผมเถิดท่านขอรับ **ท่านธรรมทินนะ** ได้พูดเอาใจพระมหาเถระว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ท่านอย่าได้เศร้าโศก อย่าได้เสียใจ มาณะ (ความถือตัว) ยิ่งจะเกิดขึ้นเฉพาะการกบฏคณ (ผู้ยังต้องศึกษาอยู่) ทั้งหลายเท่านั้นแล้วได้ให้กรรมฐาน (แก่พระมหาเถระ) พระมหาเถระดำรงอยู่ในโอวาทของท่านแล้วได้บรรลุประอรหัต

เล่ม 18 หน้า 371

ภิกษุณีนั้นได้ยืนยันว่าภิกษุชาวสิงหลรูปหนึ่งมากไปยังสำนักพระเถระกระทำปฏิสันถาร (การต้อนรับ) แล้วนั่งถามว่า ท่านเจ้าข้า เมื่อครั้งฉลองมรจิวัตตยวิหาร (ชื่อวิหาร) ท่านพรรษาเท่าไร พระเถระตอบว่า ครั้งนั้น ฉันเป็นสามเณรอายุ ๗ ขวบ ท่านเล่า พรรษาเท่าไร ภิกษุณีตอบว่า ครั้งนั้น ดิฉันก็เป็นสามเณรอายุ ๗ ขวบเหมือนกัน ดิฉันได้ถวายถลกบาตรแก่สามเณรรูปหนึ่งซึ่งรับข้าวยาครุร้อนไปเพื่อพักบาตร พระเถระบอกว่า สามเณรองค์นั้นคือฉัน นำถลกบาตรออกมาแสดงด้วยสังสัคคะ (การเกี่ยวข้องทางกาย) อันนี้เองแม่ทั้งสองท่านก็ไม่อาจจะสืบพรหมจรรย์ต่อไปได้ ลึกในเวลาที่มีอายุ ๖๐

เล่ม 46 หน้า 505

ได้ยืนยันว่า เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ กรุงสาวัตถีตถิฌนิกายกจนคนหนึ่ง ไกลวัดในบ้านเป็นม่ายผู้ตาย จึงให้บุตรบวชในภิกษุทั้งหลาย แมตตนเองก็บวชในภิกษุณีทั้งหลาย เธอแม่ทั้งสองเข้าจำพรรษาในกรุงสาวัตถี ประสงค์จะเยี่ยมกันและกันบ่อยๆ มารดาได้อะไรแล้วก็นำไปให้บุตรแม่บุตรได้อะไรแล้วก็นำไปให้ มารดาคบหากันทั้งเย็นทั้งเช้าอย่างนี้ แจกสิ่งของที่ใดแล้วๆ ให้กันยินดีได้ตามสุขทุกข์หมดความระแวง เธอทั้งสองคลุกคลีกัน เพราะเห็นกันเนื่องๆอย่างนี้ ก็มีความคุ้นเคย เพราะความคลุกคลีจึงมีช่องเพราะความคุ้นเคยมีจิตถูกราคะเข้ามากล้ำกราย บรรพชิตสังญญา (ความจำว่าเป็นนักรบ) และมาตุบุตรสังญญา (ความจำว่าเป็นแม่ - ลูก) ก็อันตรธานไปแต่นั้น ก็ทำการล่วงละเมิดเขตแดน เสพอสัทธิธรรม (ร่วมเพศ) และถึงความไม่มีศพากันลึกอยู่ในท่ามกลางเรือน

เล่ม 23 หน้า 27

ก็เพื่อกำจัดการอยู่รวมเป็นคณะ แต่ภิกษุเหล่านี้ นับจำเดิมแต่ไปภิกษุเหล่านี้ ย่อมเกาะกลุ่มยินดีในหมู่กระทำกรรมไม่สมควรเลยพระองค์ทรงเกิดธรรมสังเวชเพราะภิกษุทั้งหลายเป็นเหตุทรงดำริว่าถ้าเราจักบัญญัติสิกขาบทว่า ภิกษุสองรูปไม่พึงอยู่ในที่เดียวกัน แต่ไม่สามารถจะบัญญัติได้

เอาละเราจะแสดงพระสูตรชื่อมหาสุญญาตปฏิบัติ ซึ่งจักเป็นเหมือน

การบัญญัติสิกขาบทสำหรับกุลบุตรผู้ใคร่ต่อการศึกษา และเหมือนกระจกสำหรับส่องหมู่มสัตว์ทุกหมู่เหล่าที่วางไว้ ณ ประตูเมืองแต่นั้นกษัตริย์ เป็นต้น เห็นโทษของตนในกระจกบานหนึ่งละโทษนั้นยอมเป็นผู้หาโทษมิได้ ฉันใดแม่เมื่อเราปรินิพพานแล้วล่วงไปถึง ๕,๐๐๐ ปี กุลบุตรทั้งหลายย่อมระลึกถึงพระสูตรนี้ ก็บรรเทาความเป็นหมู่มยินดีในเอภิกภาพ (ยินดีในความอยู่ผู้เดียว) จักกระทำที่สุดแห่งวิภวทุกขได้

เล่ม 26 หน้า 573

พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ ณ **พระเวฬุวัน กรุงราชคฤห์** ครั้งนั้นแลท่านพระมหากัสสปเข้าไปเฝ้า **พระผู้มีพระภาคเจ้า** ครั้นนั่งเรียบร้อยแล้ว **พระผู้มีพระภาคเจ้า** ได้ตรัสว่า ดูก่อนกัสสป เธอจงกล่าวสอนภิกษุทั้งหลาย จงกระทำธรรมีกถา (แสดงธรรม) แก่ภิกษุทั้งหลาย เราหรือเธอพึงกล่าวสอนภิกษุทั้งหลาย เราหรือเธอพึงกระทำธรรมีกถาแก่ภิกษุทั้งหลาย ท่านพระมหากัสสปกราบทูลว่าข้าแต่ **พระผู้มีพระภาคเจ้า** ผู้เจริญภิกษุทั้งหลายในบัดนี้ เป็นผู้ว่ายาก ประกอบด้วยธรรมที่ทำให้เป็นผู้ว่ายากไม่อดทน ไม่รับอนุศาสน์ (คำสั่งสอน) โดยเคารพบุคคลบางคนไม่มีศรัทธา ไม่มีหิริ ไม่มีโอตตปปะ ไม่มีคามเพียร ไม่มีปัญญา ในกุศลธรรมทั้งหลายตลอดคืนหรือวันของเขาที่ผ่านมาเป็นอันหวังได้แต่ความเสื่อมในกุศลธรรมทั้งหลายเท่านั้น หวังความเจริญไม่ได้เลย

เล่ม 37 หน้า 660

ดูก่อนภิกษุทั้งหลายธรรม ๔ ประการนี้ยอมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ธรรม ๔ ประการเป็นไฉน คือ

ความเป็นผู้ยินดีการงาน ๑

ความเป็นผู้ยินดีในการคุย ๑

ความเป็นผู้ยินดีในความหลับ ๑

ความเป็นผู้ยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ๑

ความเป็นผู้ไม่คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย (ไม่สำรวม) ๑

ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในโภชนะ ๑

ความเป็นผู้ยินดีในธรรมเครื่องข้อง ๑

ความเป็นผู้ยินดีในธรรมเครื่องให้เนิ่นช้า ๑

ดูก่อนภิกษุทั้งหลายธรรม ๔ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อม แก่ภิกษุผู้เสาะ (หมายถึง เสื่อมจากมรรค - ผล ขึ้นสูงขึ้นไป)

เล่ม 43 หน้า 92

ได้ยืนยันว่า บรรดาภิกษุเหล่านั้นบางพวกได้มีความคิดอย่างนี้ว่า "พวกเรา

มีศีลสมบูรณ์แล้ว, พวกเราทรงซึ่งรูดงค์, พวกเราเป็นพหูสูต, พวกเราอยู่ในเสนาสนะอันสงบ, พวกเราได้ฌาน, พระอรหันต์พวกเราได้ไม่ยาก, พวกเราจักบรรลुพระอรหันต์ในวันที่พวกเราปรารถนานั่นเอง"

บรรดาภิกษุเหล่านั้นแม้ภิกษุผู้เป็นอนาคามีได้มีความคิดเช่นนี้ว่า "บัดนี้พระอรหันต์พวกเราได้ไม่ยาก" วันหนึ่ง ภิกษุเหล่านั้นแม้ทั้งหมดเข้าไปเฝ้าพระศาสดา ถวายบังคมแล้วนั่งอยู่อันพระศาสดาตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลายกิจแห่งบรรพชิตของพวกเธอถึงที่สุดแล้วหรือหนอ?" ต่างก็กราบทูลอย่างนี้ว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกข้าพระองค์เห็นปานนี้ๆ เพราะฉะนั้นพวกข้าพระองค์จึงคิดว่า "พวกเราสามารถเพื่อบรรลุพระอรหันต์ในขณะที่ปรารถนาแล้วๆ นั้นเอง" ดังนี้แล้วอยู่ พระศาสดาทรงสดับถ้อยคำของภิกษุเหล่านั้นแล้วตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลายชื่อว่าภิกษุจะเห็นว่าทุกข์ในภพของพวกเราน้อย, ด้วยคุณสักว่าความเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ เป็นต้นหรือด้วยคุณสักว่าความสุขของพระอนาคามีไม่ควร, และยังไม่ถึงความสิ้นอาสวะ ไม่พึงให้ความคิดเกิดขึ้นว่า "เราถึงสุขแล้ว" ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า "ภิกษุยังไม่ถึงอัสวัชย (ความสิ้นกิเลส) อย่าเพิ่งถึงความวางใจ ด้วยเหตุสักว่าศีล และวัตร ด้วยความเป็นพหูสูต (การศึกษาเล่าเรียน) ด้วยอันได้สมาธิด้วยอันนอนในที่สงบ หรือ (ด้วยเหตุเพียงรู้ว่า) เราถูกต้องสุขในเนกขัมมะ (การออกจากกาม) ซึ่งปุถุชนเสพไม่ได้แล้ว"

หมวดอุปัชฌาย์ - อาจารย์ โง

เล่ม 6 หน้า 178

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลายโงมโหฬาร (คนไร้ประโยชน์) เหล่านั้นจึงได้อ่าง่า เรามีพรรษาได้ ๑๐ แล้ว เรามีพรรษาได้ ๑๐ แล้ว ดังนี้ แต่ยังเป็นผู้เขลา ไม่เฉียบแหลมให้อุปสมบท ปรากฏว่าอุปัชฌายะเป็นผู้เขลา สัทธวิหาริกเป็นผู้ฉลาด ปรากฏว่าอุปัชฌายะเป็นผู้ไม่เฉียบแหลม สัทธวิหาริกเป็นผู้เฉียบแหลม ปรากฏว่าอุปัชฌายะเป็นผู้มีสติ (ศึกษาเล่าเรียน) น้อย สัทธวิหาริกเป็นผู้มีสติมาก ปรากฏว่าอุปัชฌายะเป็นผู้มีปัญญาทราม สัทธวิหาริกเป็นผู้มีปัญญาเล่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การกระทำของพวกโงมโหฬารนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถา (คำพูดที่เป็นธรรม) รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่าดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เขลาไม่เฉียบแหลมไม่พึงให้อุปสมบทรูปใดให้อุปสมบทต้องอาบัติทุกกฏ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้สามารถ (ในการให้การศึกษาเล่าเรียน) มีพรรษาได้ ๑๐ หรือมีพรรษาเกิน ๑๐ ให้อุปสมบท

เล่ม 9 หน้า 543

พระยสกาภิณฑกบุตร ถาว่า การประพตติวัตรด้วยเข้าใจว่า นี้พระอุปัชฌาย์ของเราเคยประพตติมา นี้พระอาจารย์ของเราเคยประพตติมา ควรหรือไม่ขอรับ พระเวรตะ ตอบว่า อาจฉนกับปะ (สิ่งที่เคยทำมา) บางอย่างควร บางอย่างไม่ควรขอรับ

เล่ม 4 หน้า 649

ในคำว่า **เอว อมฺหาก อจฺรียานํ อุกฺคโ** นี้ ไม่ควรถือเอาการเรียนของอาจารย์ที่น่าติเตียน ควรถือเอาการเรียนของอาจารย์ที่มาตามประเพณีเท่านั้น ในกรุงนที (ชื่อของคัมภีร์อรรถกถา) กล่าวว่าการเรียนตามอาจารย์ในทางโลกวัชชะ (โทษที่ชาวโลกติเตียน) ไม่ควร, แต่ในทางบัณฑิตวัชชะ (โทษทางวินัย) ควรอยู่ในมหาปัจจรี (ชื่อของคัมภีร์อรรถกถา) กล่าวว่าการเรียนของพวกอาจารย์ผู้เรียนสูตรและสูตรตานุโลม (ชื่อของคัมภีร์ที่อรรถกถาแต่งขึ้น) เท่านั้น จัดเป็นประมาณได้, ถ้อยคำของพวกอาจารย์ผู้ไม่รู้ (สูตรและสูตรตานุโลม) หาเป็นประมาณได้ไม่คำทั้งหมดนั้น ก็รวมลงในการเรียนที่มาตามประเพณี

เล่ม 6 หน้า 153

ในชื่อว่า **น ทิสา ปกฺกมิตพฺพา** นี้ มีวินิจฉัยว่า สัทธวิหาริก (ศิษย์ผู้ร่วม

อุปชฌาย์) ผู้ประสงค์จะไป ฟังชี้แจงถึงกิจการแล้วอ่อนนอนเพียงครั้งที่สาม ถ้าท่านอนุญาต เป็นการสำเร็จ ถ้าไม่อนุญาตเมื่อเธออาศัยท่านอยู่ อุทเทสก็ติ (การเรียนพุทธพจน์) ปริปัญจก็ติ (การสอบถาม) กัมมัญฐานก็ติไม่สำเร็จ (เพราะ) อุปชฌาย์เป็นคนโง่ ไม่เฉียบแหลมไม่ยอมให้ไปเช่นนั้นเพราะมุ่งหมายจะให้อยู่ในสำนักของตนถ่ายเดียว เมื่ออุปชฌาย์เช่นนี้แม้ห้ามจะขึ้นไปก็ควร

เล่ม 33 หน้า 402

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็บริษัทที่ไม่มีอิศรบุคคล (คนผู้เลิศสุดยอด) เป็นไฉน ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บริษัทใดในธรรมวินัยนี้ มีพวกภิกษุเถระเป็นคนมักมากเป็นคนย่อหย่อนเป็นหัวหน้าในการก้าวไปสู่ทางต่ำ ทอดทิ้งธุระในปวิเวก (การหลีกเร้น) ไม่ปรารภความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึงเพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุเพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้งประชุมชนภายหลังต่างถือเอาภิกษุเถระเหล่านั้นเป็นตัวอย่างถึงประชุมชนนั้นก็เป็นผู้มักมาก ย่อหย่อนเป็นหัวหน้าในการก้าวไปสู่ทางต่ำหยุดทิ้งธุระในปวิเวก ไม่ปรารภความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึงเพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุเพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บริษัทเช่นนี้เรียกว่า บริษัทที่ไม่มีอิศรบุคคล

เล่ม 53 หน้า 215

บทว่า **คุณทีนา** ได้แก่ ผู้ทูลปราศจากคุณ มีศีล เป็นต้น และ ไม่มีคุณมาละอาย

บทว่า **อสสุตาวโน** ได้แก่ ไม่ได้ศึกษาเล่าเรียน คือเป็นผู้ทรงคุณ โดยอาศัยลาภสักการะ และความสรรเสริญอย่างเดียวจึงเป็นผู้มีกำลังตั้งมั่นในท่ามกลางสงฆ์เพื่อประโยชน์ที่ตนต้องการอย่างนี้ว่า สิ่งที่เป็นธรรมว่าเป็นธรรม และสิ่งที่เป็นอธรรมว่าเป็นธรรม, สิ่งที่เป็นวินัยว่าไม่ใช่วินัย และสิ่งที่ไม่ใช่วินัยว่าเป็นวินัย ดังนี้

เล่ม 34 หน้า 21

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีชื่อเสียง ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการ ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อสิ่งอันไม่เกื้อกูลแก่ชนมาก เพื่อสิ่งอันมิใช่ความสุขแก่ชนมาก เพื่อความเสื่อมเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อทุกข์แก่ชนมากทั้ง เทวดาทั้งมนุษย์ ธรรม ๓ ประการเป็นไฉน คือชกชวณในกายกรรมอันไม่สมควรชกชวณในวจีกรรมอันไม่สมควรชกชวณในธรรมทั้งหลายอันไม่สมควรภิกษุผู้มีชื่อเสียง ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อสิ่งอันไม่เกื้อกูลแก่ชนมาก

เล่ม 36 หน้า 203

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการย่อมไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของ เพื่อนพรหมจรรย์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุผู้เถระเป็นผู้พูดหลอกลวง ๑ เป็นผู้พูดหวังลาภ ๑ เป็นผู้พูดเลียบเคียงหาลาภ ๑ เป็นผู้พูดคาดคั้นให้บริจาต ๑ เป็นผู้แสวงหาลาภด้วย ลาภ ๑ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เถระประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์

เล่ม 16 หน้า 373

เมื่อภิกษุ ๒ รูป วิวาทกัน พวกอันเตวาลิก (ผู้อยู่ในสำนักของอาจารย์) ของเธอทั้งสองนั้น ในวิหารนั้นก็วิวาทกัน ภิกษุณีสงฆ์ ผู้รับโอวาทของพวกภิกษุเหล่านั้น ก็วิวาทกัน แต่นั้นพวกอุปัฏฐากของภิกษุเหล่านั้น ก็วิวาทกันลำดับนั้นเหล่าอารักขเทวดาของพวกมนุษย์ก็ (แยก) เป็นสองฝ่ายบรรดาเทวดาเหล่านั้นเหล่าอารักขเทวดาของพวกมนุษย์ผู้เป็นธรรมวาทีก็เป็นธรรมวาทีด้วยสำหรับพวกมนุษย์ผู้เป็นอธรรมวาทีก็เป็นอธรรมวาทีตาม จากนั้นเหล่าภุมมเทวดา ผู้เป็นมิตรของอารักขเทวดาจึงแตกกันเทวดาและมนุษย์ทั้งหมด ยกเว้นพระอริยสาวกเสียต่อๆ กันไป จนกระทั่งถึงพรหมโลกก็ (แยก) เป็นสองฝ่าย ด้วยประการฉะนี้ ก็พวกที่เป็นอธรรมวาทีเที่ยวมีจำนวนมากกว่าพวกธรรมวาที ลำดับนั้น พวกเทวดาและมนุษย์ก็ปรารภนาที่จะยึดถือสิ่งที่ชนเป็นอันมากพากันยึดถือ พวกอธรรมวาทีที่มากกว่า นั้นแหละ ก็แก้สภาพที่เป็นธรรมแล้วพากันยึดถือสภาพที่มีไช้ธรรม พวกอธรรมวาทีเหล่านั้น กระทำสภาพที่มีไช้ธรรมให้อยู่ในเบื้องหน้ากล่าวอยู่ จึงบังเกิดในอบายทั้งหลาย วิวาทของภิกษุทั้งสองฝ่าย ย่อมมีเพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความทุกข์แห่งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายด้วยประการฉะนี้

เล่ม 33 หน้า 395

สมัยใดพวกภิกษุเลวทรามมีกำลัง สมัยนั้นพวกภิกษุที่มีศีลเป็นที่รักย่อมถอยกำลังดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในสมัยเช่นนั้นภิกษุพวกที่มีศีลเป็นที่รักเป็นผู้หนึ่งเงียบทีเดียว นั่งในท่ามกลางสงฆ์หรือคบชนบทยายแดนชื่อนี้ย่อมเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์ของชนมาก เพื่อมิใช่สุขของชนมาก เพื่อความฉิบหาย เพื่อมิใช่ประโยชน์แก่ชนเป็นอันมากเพื่อทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

เล่ม 36 หน้า 194

อีกประการหนึ่งในอนาคต ภิกษุทั้งหลาย จักไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา เมื่อไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิตไม่อบรมปัญญา

จักให้นิสัยแก่กุลบุตรเหล่านี้ จักไม่สามารถแนะนำแม่กุลบุตรเหล่านั้นในอริศีล (ศีลอันยิ่ง) อริจิต (จิตอันยิ่ง) อริปัญญา (ปัญญาอันยิ่ง) แม่กุลบุตรเหล่านั้นก็จักไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา เมื่อไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา ก็จักให้นิสัยแก่กุลบุตรเหล่านี้ จักไม่สามารถแนะนำแม่กุลบุตรเหล่านั้น ในอริศีล อริจิต อริปัญญาแม่กุลบุตรเหล่านั้นก็จักไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา เพราะเหตุดังนี้แล การลบล้างวินัยย่อมมี เพราะการลบล้างธรรม การลบล้างธรรมย่อมมีเพราะการลบล้างวินัย ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภัยในอนาคตข้อที่ ๒ นี้ ซึ่งยังไม่บังเกิดในบัดนี้ แต่จักบังเกิดในกาลต่อไป ภัยข้อนี้อันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ ครั้นแล้วพึงพยายามเพื่อละภัยนั้น

เล่ม 32 หน้า 141

สมจริงดังคำที่ท่านกล่าวไว้ว่า ในบรรดาธรรมเหล่านั้น ความเป็นผู้มีมิตรชั่วเป็นไฉน? บุคคลเหล่าใด เป็นผู้ไม่มีศรัทธา เป็นผู้ทุศีล เป็นผู้มิสุขน้อย เป็นผู้ตระหนี่ เป็นผู้มิปัญญาธรรม การเสพ การอาศัยเสพ การส้องเสพ การคบหา การสมคบ ความภักดี ความจงรักภักดีเหล่านั้นความมีบุคคลเหล่านั้นเป็นเพื่อนนี้ เรียกว่า ความเป็นผู้มีมิตรชั่ว

เล่ม 17 หน้า 368

บุคคลที่ยังมีกิเลสเพียงดั่งเนินอยู่ (ผู้มีกิเลสมากๆ) เปรียบเหมือนถาดสัมฤทธิ์ที่มัวหมอง การที่บุคคลนั้นเมื่อจะได้บวชก็กลับได้บวชในสำนักของบุคคลผู้ชวนชวายนในอนสนา (การแสวงหาที่ไม่สมควร)ทั้งหลายมีเวชกรรม (เป็นหมอ) เป็นต้น เปรียบเหมือนการทอดทิ้งถาดทองสัมฤทธิ์ที่มัวหมองอยู่แล้ว ไว้ในที่ทางที่มีละออง เพราะไม่ได้ใช้สอยเป็นต้น การทำอนสนามีเวชกรรมเป็นต้น แห่งบุคคลนั้นผู้สำเนียงอยู่ตามอาจารย์และอุปัชฌาย์ ตามลำดับ (และ) การมรณภาพทั้งที่ยังมีกิเลสเพียงดั่งเนินของบุคคลผู้ดำรงอยู่ในวิติกมโทษ (โทษที่เกิดจากการละเมิดพระวินัย) คือการทำอนสนามีเวชกรรมเป็นต้น (เป็นหมอเหมือนอาจารย์) เปรียบเหมือนภาวะของถาดทองสัมฤทธิ์ที่มัวหมองอยู่แล้วกลับมัวหมองยิ่งขึ้นไปกว่าเดิมอีก

เล่ม 28 หน้า 417

บุคคลบางคนบวชในสถานอันไม่สมควร ก็เป็นผู้เห็นห่างจากคุณธรรม มีโอวาทานุสาสนี (คำสั่งสอนที่ดี) อุเทศ (การเรียน) และปริพุจฉา (การสอบถาม) เป็นต้น ถือเอาหม้อเปล่าแต่เข้าตรู ไปยังทำน้าวางบาตรไว้ที่คอกไปสูโรงฉันเพื่อต้องการภัต (อาหาร) สำหรับอาจารย์และอุปัชฌาย์ทั้งหลาย เล่นการเล่นต่างๆกับภิกษุหนุ่มและสามเณร ผู้ว่ายาก คลุกคลีกับคนวัดและเด็กอยู่

หมวดอุกคัสสอน

เล่ม 26 หน้า 287

"ดูก่อนอานนท์ ก็แหละเธออย่าได้กล่าวอย่างนี้ว่า ปฏิจจสมุปบาท (ธรรมที่อาศัยกันและกันเกิดขึ้น) ปรากฏเหมือนเป็นธรรมง่าย ๆ สำหรับเราก็ถ้า ปฏิจจสมุปบาทนี้ ปรากฏเหมือนเป็นธรรมง่าย ๆ สำหรับเธอไซ้ เพราะเหตุไรเธอจึงมิได้เป็นพระโสดาบันตามธรรมตาของตน แต่เธอได้ตั้งอยู่ในนัยที่เราให้แล้วจึงแทงตลอดโสดาปัตติมรรค ดูก่อนอานนท์พระนิพพานนี้เท่านั้น ที่ลึกซึ่งส่วนปัจจยาการเป็นธรรมง่าย ครั้นแล้วเพราะเหตุไร เธอจึงไม่ถอนขึ้นซึ่งกิเลส ๔ เหล่านี้ คือ กามราคสังโยชน์ (เครื่องผูกคือความยินดีในกาม) ปฏิฆสังโยชน์ (เครื่องผูกคือความกระทบกระทั่งใจ) อหยาบ กามราคานุสัย ปฏิฆานุสัย อหยาบ แล้วกระทำให้แจ้งซึ่งสกทาคามิผล ไม่ถอนขึ้นซึ่งกิเลส ๔ ที่อาศัยสังโยชน์และอนุสัยเหล่านั้นนั้นแหละ แล้วกระทำอนาคามิผลให้แจ้ง ไม่ถอนขึ้นซึ่งกิเลส ๔ เหล่านี้ คือ สังโยชน์ ๕ มีรูปราคะ (ความยินดีในรูปฌาน) เป็นต้น มานานุสัยภวราคานุสัย (ความกำหนดยินดีในภพและความถือตัวตน) อวิชขานุสัย (ความไม่รู้ที่นอนเนื่องอยู่ในสันดาน) แล้วกระทำให้แจ้งซึ่งพระอรหัต หรือว่าเพราะเหตุไร จึงไม่แทงตลอดสาวกบารมีญาณเหมือนพระสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะผู้ได้บำเพ็ญบารมีตลอด ๑ อสงไขย ยิ่งด้วยแสนกับ ไม่แทงตลอดปัจเจกโพธิญาณ เหมือนพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย ผู้ได้บำเพ็ญบารมีตลอด ๒ อสงไขยยิ่งด้วยแสนกับ อีกอย่างหนึ่งถ้าปฏิจจสมุปบาทนี้ ปรากฏเป็นธรรมง่ายโดยประการทั้งปวงสำหรับเธอไซ้ เมื่อเป็นเช่นนี้เพราะเหตุไร เธอจึงไม่ทำให้แจ้งซึ่งพระสัพพัญญุตญาณเหมือนพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่ได้ทรงบำเพ็ญพระบารมี ๔ อสงไขยยิ่งด้วยแสนกับบ้าง ๘ อสงไขยบ้าง ๑๖ อสงไขยบ้าง เธอไม่มีความต้องการด้วยธรรมเครื่องบรรลुकุณพิเศษเหล่านี้หรือเธอจงเห็นว่าเป็นเพียงความผิดพลาดของเธอ เธอชื่อว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในสาวกปเทสญาณ (ความรู้ของพระสาวก) ได้กล่าวถึงปัจจยาการ (อาการที่เป็นปัจจัยให้แก่กันและกัน) อันลึกซึ่งยิ่งว่า ปรากฏง่ายสำหรับเรา คำพูดเช่นนี้ของเธอนั้น เป็นศัตรูต่อพระดำรัสของพระพุทเจ้าทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุเช่นนั้นจะพึงกล่าวถ้อยคำอันเป็นศัตรูต่อพระดำรัสของพระพุทเจ้าทั้งหลายเป็นการไม่สมควร ดูก่อนอานนท์ ก็เมื่อตถาคตพยายามเพื่อแทงตลอดปัจจยาการนี้อยู่ ชื่อว่าการให้ทานที่ไม่เคยให้ เพื่อประโยชน์แก่การแทงตลอดปัจจยาการย่อมไม่มีแก่ตถาคตตลอด ๔ อสงไขยยิ่งด้วยแสนกับขึ้นชื่อว่า ผู้มิได้บำเพ็ญบารมี ย่อมไม่มี และเมื่อตถาคตกำจัดกำลังของมาร ดูจว่าให้หมดความพยายามด้วยคิดว่า เราจักแทงตลอดปัจจยาการในวันนี้ มหาปฐพีนี้ก็มีได้ไหว แม้เพียงเท่า ๒ องคุลี (นิ้ว) อนึ่ง เมื่อตถาคตยังบุพเพนิวาสานุสสติญาณ (ความรู้ที่ทำให้ระลึกชาติก่อนได้) ให้ถึงพร้อมในปฐมยาม (ตั้งแต่ 6 โมงเย็นถึง 4 ทุ่ม) และ

ยังชีพพจักขุญาณ (ความรู้ที่ทำให้เกิดตาทิพย์) ให้ถึงพร้อมในมัชฌิมยาม (ตั้งแต่ 4 ทุ่มถึง ตี 2) ส่วนในปัจฉิมยาม (ตั้งแต่ ตี 2 ถึงสว่าง) ด้วยเพียงเห็นว่า อวิชชาเป็น ปัจจัยแห่งสังขารทั้งหลาย โดยอาการ ๙ อย่าง ดังนี้ในเวลาเช้าตรู่ โลกธาตุนี้เปล่ง เสียงอยู่ตั้งร้อยตั้งพันเหมือนกังสดาล (ระฆังวงเดือน) ถูกเคาะด้วยท่อนไม้ได้ไหวแล้ว เหมือนหยาดน้ำบนใบบัวที่ถูกลมพัด ฉะนั้น

เล่ม 53 หน้า 214

พระสัทธรรมที่ลึกซึ้ง สองได้ยาก ที่ตนเองยังไม่รู้ทั่วถึง ว่าตนเองรู้แล้วว่า ตนเองเห็นแล้ว ต่อจากนั้นนั่นเอง ก็มีความคิดว่าตื่นต่ำต้อยเพราะพระสัทธรรมนั้น เป็นไปในส่วนที่ต่ำต้อย

บทว่า **ลหุกา** ได้แก่ เป็นคนห้วนโหว เพราะมีความเบาเป็นสภาวะ (ความเป็นคนซึ่งง่ายและงมง่าย)

บทว่า **อครู รมุเม** ได้แก่ ปราศจากความเคารพในพระสัทธรรม

บทว่า **อญญมญญมคารวา** ได้แก่ ไม่มีความยำเกรงในกันและกัน คือ ปราศจากความเคารพที่หนักแน่น ในพระสงฆ์และในหมู่เพื่อนสพรหมจารี

บทว่า **พหู อาทินวา** ได้แก่ มีประการดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว และโทษเป็น อเนกมากมายที่กล่าวอยู่ จักเกิดเป็นอันตราย

บทว่า **โลก** ได้แก่ ในสัตว์โลก

บทว่า **อุปปชชิสสนุตยนาคเต** ความว่า (พวกภิกษุเหล่านั้น) จักปรากฏมี ในอนาคตกาล

เล่ม 30 หน้า 379

ครั้งนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ถวาย บังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระ ผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาสขอพระผู้มีพระภาค เจ้าโปรดแสดงธรรมโดยย่อแก่ข้าพระองค์ ที่ข้าพระองค์ได้ฟังแล้วฟังเป็นผู้ๆ เดียว หลีกออกจากหมู่ ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยวเกิด พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า ก็โมฆบุรุษบางพวกในโลกนี้ ย่อมเชื่อเชิญเราอย่างนั้นเหมือนกัน และเมื่อ เรากล่าวธรรมแล้ว ย่อมสำคัญเราว่าเป็นผู้ควรติดตามไปเท่านั้น ภิกษุนั้นทูลวิงวอน ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าโปรดแสดงธรรมโดยย่อแก่ข้าพระองค์ ขอพระสาคเจ้าโปรดแสดงธรรมโดยย่อแก่ข้าพระองค์ แม้โฉนข้าพระองค์ฟังรู้ ทั่วถึงเนื้อความแห่งภษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า แม้โฉน ข้าพระองค์ฟังเป็น ทายาทแห่งภษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ เพราะเหตุฉนั้นแหละ เธอจงยังเบื้องตันในกุศลธรรมให้บริสุทธิ์ก่อน เบื้องตันของกุศล

ธรรมคืออะไร คือศีลที่บริสุทธิ์ดีและความเห็นตรง เมื่อใด ศีลของเธอจักบริสุทธิ์ดี และความเห็นของเธอจักตรง เมื่อนั้น เธออาศัยศีลตั้งอยู่ในศีลแล้ว ฟังเจริญสติ ปฏิฐาน ๔

เล่ม 20 หน้า 326

พระศาสดาก็ทรงติเตียนได้ เพื่อนพรหมจรรย์ผู้รู้ทั้งหลายใคร่ครวญ แล้วก็ติเตียนได้ เทวดาก็ติเตียนได้ แมตตนเองก็ติเตียนตนได้ เธออันพระศาสดา ติเตียนบ้าง เพื่อนพรหมจรรย์ผู้รู้ทั้งหลายติเตียนบ้าง เทวดาติเตียนบ้าง ตนเอง ติเตียนตนบ้าง ก็ไม่ทำให้แจ้งซึ่งคุณวิเศษคือความรู้ความเห็นของพระอริยะผู้ สามารถยิ่งกว่าธรรมของมนุษย์ได้ ซ่อนเพราะเหตุไร ดูก่อนภัททาลี ซ่อนนั้นเป็นเพราะ ภิษุไม่ทำให้บริบูรณ์ในสิกขา ในศาสนาของพระศาสดา

เล่ม 20 หน้า 341

ดูก่อนภัททาลี พระอริยบุคคล ๗ จำพวกเหล่านี้เป็นทักษิณบุคคล (ผู้สมควรแก่การรับสั่งของให้ทาน) ในโลกเป็นเจ้าของในศาสนาของเรา เมื่อเรา บัญญัติสิกขาบท (กำหนดพระวินัย) เมื่อมีเหตุอันควรที่พระอริยบุคคลจะพึงคัดค้าน การคัดค้านของพระอริยบุคคลเหล่านั้นจึงควร แต่เธอเป็นคนภายนอกศาสนา ของเรา เมื่อเราบัญญัติสิกขาบท เธอไม่ควรคัดค้าน

บทว่า **วิตโต ตจุโณ** เธอเป็นคนว่างคนเปล่า คือ พระภัททาลีเป็นคนว่าง คนเปล่าเพราะไม่มีอริยคุณในภายในไม่มีอะไรๆ ในคำพูดเป็นอิสระ

บทว่า **สถาปี อุปวตติ** แม้พระศาสดาก็ทรงติเตียนได้ ความว่า ภิกษุ ผู้อยู่วัดโน้นเป็นสัทวิทริกของพระเถระรูปโน้น ภิกษุผู้นี้เป็นอันเตวาลิกของพระ เถระรูปโน้น เข้าไปสู่ป่าเพื่อยังโลกุตตรธรรมให้เกิด แล้วทรงติเตียนอย่างนี้ว่าเพราะ เหตุไรภิกษุไม่ทำให้บริบูรณ์ในสิกขาในศาสนาของเรา ด้วยการอยู่ป่าของภิกษุนั้น แม้ใน บทที่เหลือก็มีนัยนี้เหมือนกัน โดยที่แท้เทวดาไม่ติเตียนอย่างเดียวแต่ยังแสดงอารมณ์ น่ากลัวแล้วทำให้หนีไปอีกด้วย.

บทว่า **อตตานิ อตตานิ** แมตนั้นก็ติเตียนตน ความว่า เมื่อภิกษุนึกถึงศีล ฐานะอันเศร้าหมองย่อมปรากฏ จิตย่อมแล่นไปกรรมฐานย่อมไม่ติด ภิกษุนั้นมีความ รำคาญว่าประโยชน์อะไรด้วยการอยู่ป่าของภิกษุเช่นเรา ลูกหลีกไป

เล่ม 35 หน้า 381

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๔ ประการนี้เป็นเหตุให้พระสัทธรรมเลอะ เลือนอันตรายกันไป ธรรม ๔ ประการเป็นโฉน คือ ภิกษุทั้งหลายในพระวินัยนี้ เล่าเรียนสูตรอันถือกันมาผิดด้วยบท (การประกอบประโยคผิด) พยัญชนะที่ใช้ผิด

เนื้อความแห่งบทพยัญชนะที่ใช้ผิด (ความหมายผิดเพราะการใช้คำผิด) ย่อมมีนัยอันผิดไปด้วย นีธรรมประการที่ ๑ เป็นเหตุให้พระสัทธรรมเลอะเลือนอันตรธานไปอีกประการหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายเป็นผู้ว่ายาก ประกอบด้วยธรรมอันทำความว่ายากไม่อดทนไม่รับคำสั่งสอนโดยเบื่องช้า (ไม่ตั้งใจเรียน) นีธรรมประการที่ ๒ เป็นเหตุให้พระสัทธรรมเลอะเลือนอันตรธานไป อีกประการหนึ่ง ภิกษุเหล่าใดเป็นพหูสูต (ศึกษาเล่าเรียนมามาก) เล่าเรียนนิกาย ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา (แม่บท) ภิกษุเหล่านั้นไม่เอาใจใส่บอกสอนแก่ผู้อื่น เมื่อภิกษุเหล่านั้นล่วงไป สูตรก็ขาดผู้เป็นมูล (อาจารย์) ไม่มีที่อาศัยสืบไป นีธรรมประการที่ ๓ เป็นเหตุให้พระสัทธรรมเลอะเลือนอันตรธานไป อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้ใหญ่ว่า เป็นผู้สะสมบริขาร ปฏิบัติย่อหย่อนมุ่งไปทางจะลาสิกขา ทอดธุระในปวิเวก (หลีกเร้น) ไม่ทำความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ ทำให้แจ้ง ปัจฉิมชนตา (ประชุมชนผู้เกิดภายหลัง) คือสัททวิหาริกและอันเตวาลิก เป็นต้น ได้เยี่ยงอย่างภิกษุผู้ใหญ่นั้น ก็พลอยเป็นผู้สะสมบริขารปฏิบัติย่อหย่อนมุ่งไปทางจะลาสิกขา ทอดธุระในปวิเวก ไม่ทำความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังมิได้ทำให้แจ้งไปตามกัน นีธรรมประการที่ ๔ เป็นเหตุให้พระสัทธรรมเลอะเลือนอันตรธานไป ภิกษุทั้งหลายนี้แลธรรม ๔ ประการ เป็นเหตุให้พระสัทธรรมเลอะเลือนอันตรธาน

เล่ม 32 หน้า 167

ภิกษุไม่สามารถจะให้นาน วิปัสสนา มรรค และผลบังเกิดได้ รักษาเพียงจาดูปาริสุทธิศีล ชื่อว่าอันตรธานแห่งข้อปฏิบัติ เมื่อกาลล่วงไปๆ ภิกษุทั้งหลายคิดว่า เราจะรักษาศีลให้บริบูรณ์และจะประกอบความเพียรเนื่องๆ แต่เราก็ไม่สามารถจะทำได้แจ้งมรรคหรือผลได้ บัดนี้ไม่มีการแทงตลอดอริยธรรม จึงท้อใจมากไปด้วยความเกียจคร้าน ไม่ตักเตือนกันและกัน ไม่รังเกียจกันในการทำชั่วตั้งแต่นั้นก็พากันย่ำยี ลิกขาบทเล็กน้อย

เมื่อกาลล่วงไปๆ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ฤๅลัจฉัย ต่อแต่นั้นต้องครุภาพัตติ (สังฆาทิเสส) เพียงอาบัติปาราชิกเท่านั้นยังคงอยู่ เมื่อภิกษุ ๑๐๐ รูปบ้าง ๑๐๐๐ รูปบ้าง ผู้รักษาอาบัติปาราชิก ยังทรงชีพอยู่ การปฏิบัติชื่อว่ายังไม่อันตรธาน จะอันตรธานไปเพราะภิกษุรูปสุดท้ายทำลายศีล หรือสิ้นชีวิต ดังกล่าวมานี้ ชื่อว่า **อันตรธานแห่งการปฏิบัติ**

เล่ม 30 หน้า 491

ศีลก็คือการสำรวมในพระปาฏิโมกข์เท่านั้น ปาฏิโมกข์สังวรนั้น ของภิกษุใดแตกแล้ว ภิกษุนั้นก็ไม่พึงกล่าวได้ว่าจะรักษาศีลที่เหลือไว้ได้ เพราะเหมือน

คนหัวขาด ไม่มีทางจะรักษามือเท้าไว้ได้ ฉะนั้นส่วนปาฏิโมกข์สังวรนั้นของภิกษุใดไม่เสียหาย ภิกษุนั้น ก็สามารถเพื่อทำศีลที่เหลือให้กลับเป็นปกติได้อีกแล้วรักษา ข้ออื่นเหมือนคนหัวไม่ขาด สามารถรักษาชีวิตไว้ได้ฉะนั้น เพราะฉะนั้น ศีลก็คือปาฏิโมกข์สังวรนั่นเอง ด้วยความสำรวมในพระปาฏิโมกข์นั้นคำว่า **ผู้สำรวมแล้ว** หมายความว่าผู้สำรวมเข้าถึงคือประกอบด้วยความสำรวมในพระปาฏิโมกข์

เล่ม 9 หน้า 531

สมัยนั้น พวกพระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลี ถึงวันอุโบสถเอาถาดทองสัมฤทธิ์ตักน้ำเต็มตั้งไว้ในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ กล่าวแนะนำอุบาสิกอุบาสิกาสาวเมืองเวสาลี ที่มาประชุมกันอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลายจงถวายรูปิยะ (เงิน) แก่สงฆ์ทุกหาลณะหนึ่งก็ได้ กิ่งกหาปณะก็ได้ บาทหนึ่งก็ได้ มาสกหนึ่งก็ได้ สงฆ์จักมีกรรมิยะด้วยบริขาร เมื่อพระวัชชีบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระยสกาถกนทบุตรจึงกล่าวอุบาสิกอุบาสิกาสาวเมืองเวสาลีว่า ท่านทั้งหลายพวกท่านอย่าได้ถวายรูปิยะแก่สงฆ์ทุกหาลณะหนึ่งก็ตาม กิ่งกหาปณะก็ตามบาทหนึ่งก็ตาม มาสกหนึ่งก็ตาม ทองและเงินไม่ควรแก่สมณะเชื้อสายพระศากยบุตรพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรไม่ยินดีทองและเงิน พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรไม่รับทองและเงิน พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรมีแก้วและทองวางเสียแล้ว ปราศจากทองและเงิน อุบาสิกอุบาสิกาสาวเมืองเวสาลีแม้ท่านพระยสกาถกนทบุตรกล่าวอยู่อย่างนี้ ก็ยังขึ้นถวายรูปิยะแก่สงฆ์ กหาปณะหนึ่งบ้าง กิ่งกหาปณะบ้าง บาทหนึ่งบ้าง มาสกหนึ่งบ้าง ครั้นล่วงราตรีนั้นแล้ว พวกพระวัชชีบุตรชาวเมืองเวสาลี ได้จัดส่วนแบ่งเงินนั้นตามจำนวนภิกษุแล้ว ได้กล่าวแก่ท่านพระยสกาถกนทบุตรว่า ท่านพระยสเงินจำนวนนี้เป็นส่วนของท่าน ท่านพระยสกล่าวว่า ท่านทั้งหลาย ฉันไม่มีส่วน (ใน) เงิน ฉันไม่ยินดีเงิน

เล่ม 78 หน้า 881

แม่ผู้มีปัญญาทราม ก็จะทำในท่ามกลางแห่งอุฏฐากูททั้งหลาย กล่าวอยู่ว่า เราย่อมนสละปริยัติ ดังนี้ เป็นต้น ด้วยคำว่าเมื่อเราตรวจดูหมวดสามแห่งธรรมอันยังสัตว์ให้เนิ่นช้าในมัชฌิมนิกายอยู่ มรรคนั้นแหละมาแล้วพร้อมด้วยฤทธิ์ชื่อว่าปริยัติ ไม่เป็นสิ่งที่กระทำได้โดยยากสำหรับพวกเรา การสนใจในปริยัติย่อมไม่พ้นไปจากทุกข์ ดังนี้ ย่อมแสดงซึ่งความที่ตนเป็นคนมีปัญญามาก ก็เมื่อภิกษุนั้นกล่าวอยู่อย่างนี้ ชื่อว่า ย่อมทำลายพระศาสนาชื่อว่า มหาโจรเช่นกับบุคคลนี้ ย่อมไม่มี เพราะว่าคุณผู้ทรงพระปริยัติ ชื่อว่า ย่อมไม่พ้นไปจากทุกข์ หามิได้

เล่ม 65 หน้า 206

คำว่า **สัตว์เหล่านั้นเป็นผู้ตกต่ำ ตั้งอยู่ในกรรมอันไม่เสมอ** มีความว่า คำว่า **ตกต่ำ** คือแม่สัตว์ผู้ไปต่ำ ชื่อว่า ผู้ตกต่ำ แม่ผู้มีความตระหนี่ ก็ชื่อว่า **ผู้ตกต่ำ** ผู้ไม่เชื่อถือคำ ถ้อยคำ เทศนาคำสอนของพระพุทธเจ้า และสาวกของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ก็ชื่อว่า ผู้ตกต่ำ ผู้ไปต่ำ ชื่อว่า ผู้ตกต่ำ อย่างไร? สัตว์ผู้ไปต่ำคือสัตว์ที่ไปสู่นรก ไปสู่ดิรัจฉานกำเนิด ไปสู่เปรตวิสัย ชื่อว่า ไปต่ำ ผู้ไปต่ำอย่างนี้ จึงชื่อว่า **ผู้ตกต่ำ**

เล่ม 15 หน้า 263

ดูก่อนจุนทะ อนึ่ง ศาสดาในโลกนี้ เป็นสัมมาสัมพุทธะ และธรรมก็เป็นธรรมอันศาสนานักกล่าวไว้ดีแล้ว ประกาศไว้ดีแล้ว เป็นธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ออกไปจากทุกข์ได้ เป็นไปเพื่อความสงบเป็นธรรมที่ท่านผู้เป็นสัมมาสัมพุทธะประกาศไว้ แต่สาวกไม่เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมในธรรมนั้นอยู่ ไม่เป็นผู้ปฏิบัติชอบ ไม่เป็นผู้ประพฤติตามธรรมและย่อมประพฤติหลีกเลี่ยงจากธรรมนั้น สาวกนั้นควรจะกล่าวอย่างนี้ว่า ดูก่อนผู้มีอายุ ไม่เป็นลาภของท่าน ท่านได้ไม่ดีแล้วด้วยว่า ศาสดาของท่านเป็นสัมมาสัมพุทธะ และธรรมก็เป็นธรรมที่ศาสนานักกล่าวไว้ดีแล้วประกาศไว้ดีแล้ว เป็นธรรมที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ออกไปจากทุกข์ได้ เป็นไปเพื่อความสงบ เป็นธรรมที่ท่านผู้เป็นสัมมาสัมพุทธะประกาศไว้ แต่ว่าตัวท่านไม่เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมในธรรมนั้นอยู่ ไม่เป็นผู้ปฏิบัติชอบ ไม่เป็นผู้ประพฤติตามธรรม และย่อมประพฤติหลีกเลี่ยงจากธรรมนั้น ด้วยเหตุดังนี้แล ดูก่อนจุนทะแม้ศาสดาก็ควรได้รับการสรรเสริญในธรรมนั้น แม้ธรรมก็ควรได้รับการสรรเสริญแต่ว่า **สาวกควรได้รับการตีเตียนในธรรมนั้นอย่างนี้**

เล่ม 19 หน้า 440

ธรรมดาภิษุผู้จะแก้ปัญหาควรอยู่ในสำนักอาจารย์เรียนเอาพระพุทธพจน์ ทราบอรรถรส (เข้าใจความหมายอย่างซาบซึ้ง) แล้วกล่าวถ้อยคำ

เล่ม 22 หน้า 288

ถามว่า คนเหล่าไหน ย่อมรู้เนื้อความภาษิตนี้ของพระผู้มีพระภาคเจ้า ตอบว่า เบื้องต้นชนเหล่าใดรำเรียนบาลี (ภาษาที่ใช้บันทึกพระพุทธพจน์มาตั้งแต่ต้น) และอรรถกถาของพระสูตรนี้ แต่ไม่ทำตามตำราเรียนมานั้น ไม่ปฏิบัติอนุโลมปฏิบัติ (ไม่ปฏิบัติไปตามทางดำเนิน) ตามที่กล่าวแล้ว ชนเหล่านั้นชื่อว่าย่อมไม่รู้ส่วนชนเหล่าใดเป็นผู้กระทำตามที่เล่าเรียนมานั้น ปฏิบัติอนุโลมปฏิบัติตามที่กล่าวแล้ว ชนเหล่านั้นชื่อว่ารู้ ถามว่า แม้เมื่อเป็นอย่างนั้น การรู้เนื้อความแห่งพระพุทธพจน์นั้น จะมีประโยชน์เกื้อกูลและความสุขตลอดกาลนาน สำหรับเหล่า

สัตว์ผู้มีปฏิสนธิจึงยกไว้ก่อน แต่สำหรับเหล่าสัตว์ผู้ไม่มีปฏิสนธิ (ไม่เกิดอีกต่อไป) จะมีประโยชน์ สุขได้อย่างไร? ตอบว่า เหล่าชนผู้ไม่มีปฏิสนธิ ย่อมปรินิพพานเหมือนไฟหมดเชื้อเมื่อกาลเวลาล่วงไป แม้ตั้งแสนกับ ชื่อว่าความทุกข์ย่อมไม่มีแก่คนเหล่านั้นอีกต่อไป คนเหล่านั้นเท่านั้น ย่อมจะมีประโยชน์สุขชั่วกาลนาน โดยส่วนเดียวด้วยประการดังกล่าวมานี้

เล่ม 22 หน้า 155

วัสสการพราหมณ์ ถามว่า ข้าแต่ท่านพระอานนท์ มีภิกษุสักรูปหนึ่งบ้าง ไหมหนอ อันท่านพระโคตมพระองค์นั้นทรงแต่งตั้งไว้ว่า เมื่อเราล่วงลับไปแล้ว ภิกษุรูปนี้จักเป็นที่พึ่งอาศัยของท่านทั้งหลายซึ่งพระคุณเจ้าทั้งหลายจะพึงเข้าไปหาได้ในบัดนี้ พระอานนท์ ตอบว่า ดูก่อนพราหมณ์ ไม่มีเลยแม่สักรูปหนึ่ง ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้ ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธะทรงแต่งตั้งไว้ว่า เมื่อเราล่วงลับไปแล้ว ภิกษุรูปนี้จักเป็นที่พึ่งอาศัยของท่านทั้งหลาย อันอาตมาภาพทั้งหลายจะพึงเข้าไปหาได้ในบัดนี้

เล่ม 13 หน้า 320

พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะท่านพระอานนท์ว่า ดูก่อนอานนท์ บางทีพวกเธอจะพึงมีความคิดอย่างนี้ว่า ปาพจน์ (กรรมวินัย) มีพระศาสดาล่วงแล้ว พระศาสดาของพวกเราไม่มี ชื่อนี้พวกเธอไม่พึงเห็นอย่างนั้น ธรรมก็ดีวินัยก็ดีอันใดอันเราแสดงแล้ว ได้บัญญัติไว้แล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสดาแห่งพวกเธอ โดยกาลล่วงไปแห่งเรา

เล่ม 33 หน้า 398

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพวกที่ห้ามอรรถและธรรม (ปกปิดตัวพยัญชนะและความหมายที่แท้จริง) โดยสูตรซึ่งตนเรียนไว้ไม่ดี ด้วยพยัญชนะปฎิรูปนั้น (ตำราที่แต่งขึ้นภายหลัง) ชื่อว่าปฏิบัติแล้ว เพื่อมิใช่ประโยชน์ของชนมาก เพื่อมิใช่สุขของชนมาก เพื่อความฉิบหายเพื่อมิใช่ประโยชน์แก่ชนเป็นอันมาก เพื่อทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุนั้นยังจะประสบบาปเป็นอันมาก และตั้งชื่อว่าทำสังฆกรรมนี้ให้อันตรธานไปอีกด้วย

เล่ม 34 หน้า 470

แนะกัสสป ถ้าภิกษุเถระก็ดี ภิกษุมัชฌิมะก็ดี ภิกษุนวกะก็ดีเป็นผู้ไม่ใคร่ศึกษา ไม่กล่าวคุณแห่งการบำเพ็ญศึกษา ไม่ชักชวนภิกษุอื่นๆ ที่ไม่ใคร่ศึกษา ให้ศึกษา ไม่ยกย่องภิกษุอื่นๆ ที่ใคร่ศึกษา โดยที่จริงที่แท้ ตามเวลาอันควร กัสสป

เราไม่สรรเสริญภิกษุเถระ ภิกษุมัชฌิมะ และภิกษุนวกระรูปนี้เลย เพราะเหตุอะไร เพราะเหตุว่า (ถ้าเราสรรเสริญ) ภิกษุอื่นๆ รู้ว่าพระศาสดาสรรเสริญภิกษุรูปนั้น ก็ จะพากันคบภิกษุรูปนั้น ภิกษุเหล่าใดคบภิกษุรูปนั้น ภิกษุเหล่านั้นก็จะถึงทิฏฐานาคต (ได้เยี่ยงอย่าง) ของภิกษุรูปนั้น ซึ่งจะเป็นทางเกิดสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์ เกิดทุกข์ แก่ภิกษุผู้คบตลอดกาลนาน เพราะเหตุนี้ เราจึงไม่สรรเสริญภิกษุรูปนั้นจะเป็นเถระ มัชฌิมะ นวกระก็ตาม

เล่ม 1 หน้า 51

ภิกษุทั้งหลาย! โมฆบุรุษบางพวกในธรรมวินัยนี้ก็ฉันทันเหมือนกัน ย่อม เล่าเรียนธรรมคือ สุตตะ เคยยะ เวชยการณะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัฏฐกัมมะ เวทลละ พวกเขาค้นเรียนธรรมนั้นแล้ว ย่อมไม่พิจารณาแห่งธรรม เหล่านั้นด้วยปัญญา ธรรมเหล่านั้นย่อมไม่ควรต่อการเพ่งพินิจแก่พวกเขา ผู้ไม่ พิจารณาอรรถด้วยปัญญาพวกเขาเรียนธรรมมีการโต้แย้งเป็นอานิสงส์ และมีหลัก การบ่นเพื่อว่าอย่างนี้เป็นอานิสงส์ และย่อมไม่ได้รับประโยชน์แห่งธรรมที่พวก กุลบุตรต้องประสงค์เล่าเรียน ธรรมเหล่านั้นที่เขาเรียนไม่ดี ย่อมเป็นไปเพื่อมิใช่ ประโยชน์ เพื่อทุกข์ ลึนกาลนาน แก่โมฆบุรุษเหล่านั้น ชื่อนั้นเพราะอะไรเป็นเหตุ? ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ชื่อนั้นเพราะธรรมทั้งหลายอันโมฆบุรุษเหล่านั้นเรียนไม่ดี

การกระทำของพระอริยะ

เล่ม 16 หน้า 302 (พระอรหันตสาวกก็ต้องอาบัติได้เหมือนกัน)

พระชีณาสพที่ฟังมาน้อย ย่อมไม่ต้องอาบัติที่เป็นโลกวัชชะ ก็จริงอยู่, แต่เพราะไม่ฉลาดในพุทธบัญญัติ ก็ย่อมจะต้องอาบัติในกายทวาร ประเภททำวิหาร ทำกุฎิ (ฉลาดเคลื่อนไปจากพุทธบัญญัติ) อยู่ร่วมเรือนนอนร่วมกัน (กับผู้ที่ไม่ใช่พระ เป็นต้น) ย่อมต้องอาบัติในวจีทวาร (คำพูด) ประเภทชักสือ กล่าวธรรมโดยบท (การ กำหนดเป็นส่วนๆ ของภาษาบาลี) พุดเกินกว่า ๕ - ๖ คำ บอกรับอาบัติที่เป็นจริง (เป็นต้น) ย่อมต้องอาบัติเพราะรับเงินรับทองในทางมโนทวาร (ความคิด) ด้วยอำนาจยินดีเงิน ทองที่เขาเก็บไว้เพื่อตนแม้พระชีณาสพ ขนาดพระธรรมเสนาบดี สารีบุตรก็ยังเกิด มโนทุจริต (คิดไม่ดี) ขึ้นได้ด้วยอำนาจที่นึกตำหนิ ในมโนทวาร

เล่ม 39 หน้า 262

ถึงแม้ว่าพระโสตาบันนั้น ถึงพร้อมด้วย ทัสสนะ (ความเห็น - ความ เข้าใจ) อาศัยการอยู่อย่างประมาท ด้วยหลงลืมสติ เว้นสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะ ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงหมายถึงการจงใจล่วงละเมิดตรัสไว้ว่า สิกขาบทใด เรา บัญญัติแก่สาวกทั้งหลาย สาวกทั้งหลายย่อมไม่ล่วงละเมิดสิกขาบทนั้นของเรา แม้ เพราะเหตุแห่งชีวิตดังนี้

เล่ม 45 หน้า 304 (พระอรหันต์ก็หงุดหงิดเหมือนกัน)

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นพระอรหันตชีณาสพ อยู่จบพรหมจรรย์ ทำกิจ ที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระลงได้แล้ว มีประโยชน์ของตนอันบรรลุแล้วมีสังโยชน์ (เครื่องผูก) ในภพนี้สิ้นรอบแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ ภิกษุนั้น ย่อมเสวย อารมณ์ทั้งที่พึงใจและไม่พึงใจ ยังเสวยสุขและทุกข์อยู่ เพราะความที่อินทรีย์ ๕ (ตา - หู - จมูก - ลิ้น - กาย) เหล่าใดเป็นธรรมชาติไม่บุบสลายอินทรีย์ ๕ เหล่านั้น ของเธอยังตั้งอยู่นั้นเทียว

เล่ม 22 หน้า 122

สำหรับปุถุชน อารมณ์ยังไม่เป็นสัปปายะ (ไม่สบาย) ก็ข้างเถอะ แต่ สำหรับพระชีณาสพอย่างไรจึงไม่เป็นสัปปายะเล่า? ไม่เป็นสัปปายะแก่ปุถุชนด้วย อารมณ์ใด ก็ไม่เป็นสัปปายะเลยแม้แก่พระชีณาสพ แม้ด้วยอารมณ์นั้น ขึ้นชื่อว่า ยาพิษรู้แล้วกินก็ตาม ก็คงเป็นยาพิษอยู่นั่นเองอันพระชีณาสพจะพึงเป็นผู้ไม่สังวร เพราะคิดว่าเราเป็นพระชีณาสพ ดังนี้ ก็ทำไม่ แม้พระชีณาสพก็ควรจะเป็นผู้ ชะมักเขม้นจึงจะควร (แม้เป็นพระอรหันต์ก็ควรระวังมารยาท)

เล่ม 25 หน้า 325 (แม้แต่พระพุทธเจ้าก็ยังบอกให้ผู้อื่นเตือนพระองค์)

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรวดดู เห็นภิกษุสงฆ์เป็นผู้หนึ่งอยู่แล้ว จึงรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เราขอพิจารณาเธอทั้งหลาย (เปิดโอกาสให้เตือนได้) เธอทั้งหลายจะไม่ติเตียนกรรมใดๆ ที่เป็นไปทางกายหรือทางวาจาของเราบ้างหรือ

เล่ม 24 หน้า 396

เล่ากันมาว่า วันหนึ่ง สามเณรอายุ ๗ ขวบ เรียนพระสาวิตรีเถระว่า ท่านสาวิตรีขอรับ ชายฟ้านุงของท่านห้อยลงมาณะ พระเถระไม่พูดอะไรเลยไป ณ ที่เหมาะแห่งหนึ่ง นุงเรียบร้อยแล้วก็มายืนประณมมือพูดว่า ท่านนี้ เหมาะไหม อาจารย์ พระเถระกล่าวว่า ผู้บวชในวันนั้น เป็นคนดี อายุ ๗ ขวบ โดยกำเนิด ถึงผู้นั้นฟังสั่งสอนเรา เราก็มอบรับด้วยกระหม่อมดังนี้

เล่ม 36 หน้า 234 (พระอรหันตสาวกก็มีคุณสมบัติที่น่ารังเกียจ)

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการย่อมเป็นที่รังเกียจสงสัยว่าเป็นปาลภิกษุ (พระช้ว) แม้จะเป็นผู้มีอุปนิสัยธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

- ย่อมเป็นผู้คบหาหญิงแพศยา (โสเภณี)
- ย่อมเป็นผู้คบหาหญิงหม้าย
- ย่อมเป็นผู้คบหาสาวเทื่อ (สาวแก่)
- ย่อมเป็นผู้คบหาบัณฑิต
- ย่อมเป็นผู้คบหาภิกษุณี

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ นี้แลย่อมเป็นที่รังเกียจสงสัยว่าเป็นปาลภิกษุ แม้จะเป็นผู้มีอุปนิสัยธรรม (พระอรหันต์)

เล่ม 26 หน้า 368 (พระอรหันตสาวกไม่มีฤทธิ์ก็มี)

ทันใดนั่นเอง ท่านสุลิมะ ก็เข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับภิกษุเหล่านั้น ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันแล้วจึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งครั้นท่านสุลิมะนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้กล่าวกะภิกษุเหล่านั้นว่า ได้ยินว่าท่านทั้งหลายอวดอ้างพระอรหันต์ผลในสำนัก พระผู้มีพระภาคเจ้า ว่าข้าพระองค์ทั้งหลายรู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มีตั้งนี้จริงหรือ ภิกษุทั้งหลายยกกล่าวว่าจริงอย่างนั้นท่านผู้มีอายุ สุลิมะกล่าวว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พวกท่านรู้อยู่ เห็นอยู่อย่างนี้ย่อมบรรลุอิทธิวิธีหลายประการ คือคนเดียวเป็นหลายคนก็ได้หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้

ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายไปก็ได้ ทะลุฟากกำแพงภูเขา ไปได้ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลงในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เเทะไปในอากาศเหมือนนกก็ได้ ลูบคลำพระจันทร์พระอาทิตย์ ซึ่งมีฤทธิ์ มีอานุภาพมากด้วยฝ่ามือก็ได้ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้บ้างหรือหนอ ภิกษุทั้งหลายยกกล่าวว่า ท่านสุลิมะ ผมทั้งหลายหลุดพ้นได้ด้วยปัญญา (ไม่มีฤทธิ์ดังที่วามาดอก)

เล่ม 57 หน้า 514 (พระอรหันตสาวกก็ยังมีสงสัย)

ได้ยินว่า ภิกษุ ๔ รูปเข้าไปเฝ้าพระตถาคตทูลขอกรรมฐานพระศาสดา ทรงบอกกรรมฐานแก่ภิกษุเหล่านั้น ภิกษุเหล่านั้นเรียนกรรมฐานไปสู่ที่พักกลางคืนที่ที่พักกลางวัน ในภิกษุเหล่านั้น ภิกษุรูปหนึ่งกำหนดผัสสายตนะ ๖ บรรลุพระอรหันต์แล้ว รูปหนึ่งกำหนดคันธ ๕ รูปหนึ่งกำหนดมหาภูต ๔ รูปหนึ่งกำหนดธาตุ ๑๔ ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลคุณวิเศษที่ตนบรรลุแต่พระศาสดา ในบรรดาภิกษุเหล่านั้นมีรูปหนึ่งเกิดความปริวิตกว่ากรรมฐานเหล่านั้นมีข้อแตกต่างกัน แต่นิพพานเป็นอย่างเดียวกัน ภิกษุทั้งหมดบรรลุอรหันต์ได้อย่างไร จึงทูลถามพระศาสดา

เล่ม 24 หน้า 329

เทพบุตรผู้มีความเพียรติดต่องค์นี้ คิดว่าความสิ้นสุดกิจของพระชินาสพไม่มี ด้วยว่า (เห็น) พระชินาสพ (องค์นั้น) ทำความเพียรมาตั้งแต่ต้นเพื่อบรรลุพระอรหันต์ ต่อมาก็บรรลุพระอรหันต์ เพราะเหตุนี้ท่านจงอย่านิ่งเสียจงทำความเพียรจงบากบันในที่นั้นๆ นั้นแล ดังนี้แล้วจึงกล่าวอย่างนี้ ลำดับนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระดำริว่า เทพบุตรองค์นี้ไม่กล่าวการจบกิจของพระชินาสพกล่าวแต่คำสอนของเราว่าเป็นอนิยยานิก (ไม่นำสัตว์ออกจากทุกข์) เราจักแสดงการจบกิจของพระชินาสพนั้น ดังนี้แล้ว จึงตรัสว่า **นตถิ กิจจ** ดังนี้เป็นต้น ได้ยินว่า ในปิฎกทั้งสามคานานี้ ไม่แตกต่างกัน ด้วยว่า ชื่นชื่อว่า โทษของความเพียร พระผู้มีพระภาคเจ้ามิได้ทรงแสดงไว้ในที่อื่นแต่ในทามลิสสูตรนี้ ทรงปฏิเสธเทพบุตรองค์นี้จึงตรัสอย่างนี้เพื่อทรงแสดงการจบกิจของพระชินาสพว่า เบื้องต้นภิกษุอยู่ป่า ถือเอาแก้วมัญฐานทำความเพียร เพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะสำเร็จเป็นพระชินาสพ (สิ้นกิเลสหมด) แล้วต่อมา ถ้าเธอประสงค์จะทำความเพียรก็ทำ ถ้าไม่ประสงค์ เธอจะอยู่ตามสบายก็ได้ ดังนี้

เล่ม 26 หน้า 670

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ลากสักการะและความสรรเสริญ ทารุณเผ็ดร้อน หยาบคายเป็นอันตรายแก่การบรรลุธรรม อันเกษมจากโยคะ (ปลอดภัยจากกิเลส)

ซึ่งไม่มีธรรมอื่นยิ่งไปกว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรื่อยมกล่าวถึงลามกสักการะ และความสรรเสริญว่า เป็นอันตรายแม้แก่ภิกษุผู้เป็นอรหันตชินาสพ

เล่ม 34 หน้า 30

กับบุคคลอย่างไร ชื่อว่าผู้สิ้นความหวังแล้ว? ดูก่อนภิกษุทั้งหลายภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นพระอรหันต์สิ้นอาสวะแล้ว เธอได้ยินข่าวว่า ภิกษุชื่อนี้ กระทำให้แจ้งเข้าถึงพร้อมซึ่งเจโตวิมุตติ (หลุดพ้นจากกามราคะ เป็นต้น ด้วยฌาน) ปัญญาวิมุตติ (หลุดพ้นจากความไม่รู้ด้วยปัญญาอันยิ่ง) ฯลฯ อยู่ในปัจจุบันนี้ ความหวังอย่างนี้ย่อมไม่มีแก่เธอว่า เมื่อไรเล่า เราจักกระทำให้แจ้งเข้าถึงพร้อมซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ฯลฯ อยู่ในปัจจุบันนี้บ้าง นั่นเพราะเหตุอะไร เพราะความหวังในวิมุตติของเธอ เมื่อครั้งยังไม่วิมุตตินั้นรำงับไปแล้ว นี้ ภิกษุทั้งหลายเราเรียกว่า บุคคลผู้สิ้นความหวังแล้ว

เล่ม 20 หน้า 380 (พระอรหันตสาวกที่สอนผู้อื่นได้อยู่แต่ไม่ยอมสอนผู้อื่นพระพุทธเจ้าดำหนิ)

ท่านพระสารีบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประณามภิกษุสงฆ์แล้ว จิตของข้าพระองค์ได้มีอย่างนี้ว่า บัดนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าจักทรงมีความชวนชวนน้อยประกอบตามธรรมเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในทิฏฐธรรมอยู่ (เครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันหมายถึง ฌานสมาบัติ) แม้เราทั้งหลายก็จักมีความชวนชวนน้อยประกอบตามธรรมเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในทิฏฐธรรมอยู่ในบัดนี้ ดูก่อนสารีบุตร เธอจงรอก่อนดูก่อนสารีบุตร เธอจงรอก่อนดูก่อนสารีบุตร เธออย่าพึงให้จิตเห็นปานนี้เกิดขึ้นอีกเลย

เล่ม 35 หน้า 273 (พระอรหันตสาวกสอนผู้อื่นไม่ได้ก็มี)

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔ จำพวกนี้ ฯลฯ คือ บุคคลปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ตน ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่นจำพวก ๑ บุคคลปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตนจำพวก ๑ บุคคลไม่ปฏิบัติทั้งเพื่อประโยชน์ตนทั้งเพื่อประโยชน์ผู้อื่นจำพวก ๑ บุคคลปฏิบัติทั้งเพื่อประโยชน์ตน ทั้งเพื่อประโยชน์ผู้อื่นจำพวก ๑ ก็แลบุคคลปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่นเป็นอย่างไร? บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้รู้ได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลายทั้งเป็นผู้มีอุปนิสัยทรงจำธรรมที่ฟังแล้วไว้ได้ เป็นผู้ไตร่ตรองเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ เป็นผู้รู้ธรรมดาทั่วถึงแล้ว รู้ธรรมทั่วถึงแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม แต่ไม่เป็นผู้มีวาจาไพเราะ ไม่เป็นผู้มีถ้อยคำอ่อนหวานไม่ประกอบด้วยถ้อยคำของชาวเมือง ถ้อยคำที่สละสลวยไม่มีโทษ ทำให้รู้เนื้อความง่าย และไม่แสดง (ธรรม) ให้เพื่อนพรหมจารี

เห็นชัด ให้สมาทานให้อาจหาญราเริง อย่างนี้แล บุคคลเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น

เล่ม 58 หน้า 751 (พระอรหันตสาวกสอนผิดพลาดก็มี)

ได้ยินว่า พระเถระให้ศิลแก่คนทุกศีลทั้งหลายมีพรานเนื้อและคนจับปลา เป็นต้น ที่ผ่านๆ มาซึ่งท่านได้พบได้เห็นเท่านั้นว่า ท่านทั้งหลายจงถือศีล ท่านทั้งหลายจงถือศีล ชนเหล่านั้น มีความเคารพในพระเถระไม่อาจขัดขืนถ้อยคำของพระเถระนั้น จึงพากันรับศีลก็และครั้งรับแล้วก็ไม่รักษา คงกระทำการงานของตนๆอยู่อย่างเดิม พระเถระเรียกสัทธีวิหาริกทั้งหลายของตนมาแล้วกล่าวว่า อาวุโสทั้งหลายคนเหล่านี้รับศีลในสำนักของเรา ก็และครั้งรับแล้วก็ไม่รักษา สัทธีวิหาริกทั้งหลายกล่าวว่า ท่านขอรับ ท่านให้ศีลโดยความไม่พอใจของชนเหล่านั้นพวกเขาไม่อาจขัดขืนถ้อยคำของท่านจึงรับเอา ตั้งแต่นี้ไปขอท่านอย่าได้ให้ศีลแก่ชนทั้งหลายเห็นปานนี้ พระเถระไม่พอใจถ้อยคำของสัทธีวิหาริก ภิกษุทั้งหลายได้สดับเรื่องราวอันนั้นแล้ว ก็สนทนากันขึ้นในโรงธรรมสภาว่า อาวุโสทั้งหลายได้ยินว่าพระสารีบุตรให้ศีลแก่คนที่ท่านได้ประสบพบเห็นเท่านั้น พระศาสดาเสด็จมาแล้วตรัสถามว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บัดนี้พวกเธอนั่งสนทนากันเรื่องอะไรหนอ เมื่อภิกษุทั้งหลายกราบทูลให้ทรงทราบ ว่า เรื่องชื่อนี้พระเจ้าข้า จึงตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย มิใช่ในบัดนี้เท่านั้นแม้ในกาลก่อน พระสารีบุตรนี้ก็ให้ศีลแก่คนที่ตนได้ประสบพบเห็นซึ่งไม่ขอศีลเลย

เล่ม 26 หน้า 219

บทว่า **อริยกนเทติ** ได้แก่ศีล ๕ เพราะว่าศีล ๕ เหล่านั้น เป็นที่ปรารถนา คือเป็นที่รักของพระอริยเจ้าทั้งหลาย พระอริยเจ้าทั้งหลายถึงไปสู่ภพ (ใหม่) ก็ไม่ละศีล ๕ เหล่านั้น เพราะฉะนั้น ศีล ๕ เหล่านั้นจึงเรียกว่า "เป็นที่ปรารถนาของพระอริยเจ้า"

เล่ม 20 หน้า 445

บทว่า **คิหสโยชน** สังโยชนของคฤหัสถ์ คือ ความผูกพันของคฤหัสถ์ คือ ความใคร่ในบริวารของคฤหัสถ์

บทว่า **นตถิ โข วจจ** ดูก่อนว่าจะ ไม่มีเลย คือ ผู้ยังไม่ละคิหสโยชน ชื่อว่าจะทำที่สุดทุกข์ย่อมไม่มี แม้บุคคลเหล่าใดดำรงเพศคฤหัสถ์คือ สันตติมหาอำมาตย์อุคคเสนะเศรษฐีบุตร วิตโสกธารกะ ก็บรรลूपระอรหัตได้แม้บุคคลเหล่านั้นก็ยังทำความใคร่ในสังขารทั้งปวงให้ห่างไปด้วยมรรคแล้วบรรลุดได้ แต่เมื่อบรรลุดแล้วก็ไม่ตั้งอยู่ด้วยเพศนั้น ชื่อว่าเพศคฤหัสถ์นี้แล้วไม่สามารถทรงคุณอันสูงสุดไว้ได้

เพราะฉะนั้น ผู้ตั้งอยู่ในเพศคฤหัสถ์นั้นบรรลूपระอรหัตแล้วย่อมบวช หรือปริณิพพานในวันนั่นเอง

เล่ม 13 หน้า 309

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกข้าพระองค์จะปฏิบัติในพระสรีระ (ร่างกาย) ของพระตถาคตอย่างไร อานนท์พวกเธออย่าชวนชวายเป็นบุชชาสรีระของพระตถาคตเลย พวกเธอจงสืบต่อในประโยชน์ตน ประกอบตามในประโยชน์ตนไม่ประมาทในประโยชน์ตน มีตนส่งไปแล้วอยู่เกิด อานนท์ กษัตริย์ผู้เป็นบัณฑิตบ้าง พราหมณ์ผู้เป็นบัณฑิตบ้าง คฤหบดีผู้เป็นบัณฑิตบ้าง เลื่อมใสในพระตถาคตมีอยู่ เขาเหล่านั้นจักกระทำการบูชาสรีระของพระตถาคตเอง

เล่ม 26 หน้า 146

พระชีณาสพ ย่อมไหว้พระเจดีย์ กล่าวธรรมใส่ใจกัมมัฏฐาน ถามว่า กายกรรมเป็นต้น ของพระชีณาสพ ไม่มีอย่างไร ตอบว่า เพราะกรรมนั้นไม่มีวิบาก (ไม่มีผลต่อจิตของท่านแต่ยังมีผลต่อร่างกายในปัจจุบัน) จริงอยู่กรรมที่พระชีณาสพ ทำไม่เป็นกุศล ไม่เป็นอกุศล ไม่มีวิบาก ตั้งอยู่เพียงเป็นกิริยา (สักแต่ว่าทำ) ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวว่า กายกรรมเป็นต้นเหล่านั้น ของพระชีณาสพนั้นไม่มี

เล่ม 25 หน้า 502

อารามอันวิจิตร ป่าอันวิจิตร สระโบกขรณี (สระบัว) ที่สร้างอย่างดี ย่อมไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ อันแบ่งออก ๑๖ ครั้ง แห่งภูมิสถานอันรื่นรมย์ของมนุษย์ พระอรหันต์ทั้งหลายอยู่ในที่ใด เป็นบ้านหรือป่าก็ตาม เป็นที่ลุ่มหรือที่ดอนก็ตาม ที่นั่นเป็นภูมิสถานอันน่ารื่นรมย์

เล่ม 56 หน้า 6 (พระอรหันตสาวกอดอยากก็มี)

ในเวลานั้น ภิกษุทั้งหลายประชุมกันในธรรมสภา นั่งสนทนากันว่าผู้มีอายุทั้งหลาย นำอัครจริยจริง ท่านพระโลสกติสสเถระ มีบุญน้อย มีลาภน้อย อันผู้มีบุญน้อย มีลาภน้อย เห็นปานดังนี้ บรรลูลุทธิธรรมได้อย่างไร พระบรมศาสดาเสด็จไปธรรมสภา มีพระดำรัสถามว่า ภิกษุทั้งหลาย เมื่อก็พวกเธอ ประชุมกันด้วยเรื่องอะไรเล่า? เมื่อภิกษุเหล่านั้นกราบทูลให้ทรงทราบแล้ว จึงตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย โลสกติสสะผู้นี้ ได้ประกอบกรรม คือความเป็นผู้มีลาภน้อยละความเป็นผู้ได้อริยธรรมของตน ด้วยตนเอง เนื่องด้วยครั้งก่อนเธอกระทำอันตรายลากของผู้อื่น จึงเป็นผู้มีลาภน้อย เป็นผู้บรรลูลุทธิธรรมได้ด้วยผลที่บำเพ็ญวิปัสสนา คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ดังนี้แล้ว

หมวดเบ็ดเตล็ด

เล่ม 4 หน้า 758

อนึ่ง ภิกษุใด เมื่อพระวินัยธร (ผู้ชำระวินัย) สวดปาติโมกข์อยู่ทุกกึ่งเดือน กล่าวอย่างนี้ว่า ฉันเพิ่งรู้เดี๋ยวนี้เองว่า เออธรรมแก่นี้ก็มาแล้วในสูตรเนื่องแล้วในสูตร มาสู่อุเทศ (ประกาศ) ทุกกึ่งเดือน ถ้าภิกษุทั้งหลายอื่นรู้จักภิกษุนั้นว่า ภิกษุนี้เคยนั่งเมื่อปาติโมกข์กำลังสวดอยู่ ๒ - ๓ คราวมาแล้ว กล่าวอะไรอีกอันความพ้นด้วยอาการที่ไม่รู้ ห้ามแก่ภิกษุนั้นไม่ ฟังปรับเธอตามธรรม ด้วยอาบัติที่ต้องในเรื่องนั้น และพึงยกความหลงขึ้นแก่เธอเพิ่มอีกว่าแน่เธอ ไม่ใช่ลาภของเธอ เธอได้ไม่ดีแล้ว ด้วยเหตุว่าเมื่อปาติโมกข์กำลังสวดอยู่เธอหาทำในใจให้สำเร็จประโยชน์ดีไม่มีเป็นปาจิตติยในความเป็นผู้แสวงทำหลงนั้น

เล่ม 23 หน้า 24

ดูก่อนอานนท์ ในอุปัชฌาย์ทั้ง ๓ นั้น อุปัชฌาย์ (อันตรายที่เกิดขึ้น) ของผู้ประพฤติพรหมจรรย์นี้ มีวิบากเป็นทุกขวิบากเผ็ดร้อนกว่าอุปัชฌาย์ของอาจารย์และอุปัชฌาย์ของศิษย์ทั้งเป็นไปเพื่อความตกต่ำด้วย ดูก่อนอานนท์ เพราะฉะนั้นแล พวกเธอจงเรียกร้องเราด้วยความเป็นมิตร อย่าเรียกร้องเราด้วยความเป็นข้าศึก ชื่อนั้นจักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่พวกเธอตลอดกาลนาน

บทว่า **โอภกมม จ สตุถุ สาสนเน** ความว่า เมื่อจงใจล่วงอาบัติ แม้เพียงทุกกฎและทพภาษิต ชื่อว่าประพฤติหกลึกเสียง (คือทำตัวเป็นศัตรูต่อคำสอนของศาสดา) เมื่อไม่จงใจล่วงเช่นนั้น ชื่อว่าไม่ประพฤติหกลึกเสียง

เล่ม 17 หน้า 46

ดังได้สดับมา พราหมณ์ ๕๐๐ คน เรียนจบไตรเพท (คำสอนสำคัญของศาสนาพราหมณ์) ภายหลังได้ฟังพระธรรมเทศนาของ **พระผู้มีพระภาคเจ้า** เมื่อเห็นโทษในกามทั้งหลาย เห็นอันนิสสในการออกบวช จึงออกบวชอยู่ในสำนักของ **พระผู้มีพระภาคเจ้า** ต่อกาลไม่นานเลยก็เรียนเอาพระพุทธรูปทั้งหมดเพราะอาศัยการศึกษาเล่าเรียนจึงเกิดมานะ (ถือตัว) ขึ้นว่าพวกเรารู้พระพุทธรูปที่ **พระผู้มีพระภาคเจ้า** ตรัสไว้พลันทีเดียว เพราะว่า **พระผู้มีพระภาคเจ้า** จะไม่ตรัสเรื่องอะไรๆ นอกเหนือจากสิ่ง ๓ บท ๔ และวิภัติ ๗ (ไวยากรณ์ของภาษาบาลี) ก็เมื่อพระองค์ตรัสอย่างนี้ ขึ้นชื่อว่าบพที่เป็นเงื่อนงำ (ไม่เข้าใจ) สำหรับพวกเราไม่มี ดังนี้ ภิกษุเหล่านั้นไม่มีความเคารพใน **พระผู้มีพระภาคเจ้า** จำเดิมแต่นั้นก็ไม่ไปอุปัชฌา **พระผู้มีพระภาคเจ้า** บ้างไม่ไปฟังธรรมเป็นประจำบ้าง **พระผู้มีพระภาคเจ้า** ทรงทราบวารจิตนั้นของภิกษุเหล่านั้น ทรงดำริว่า ภิกษุเหล่านี้ ยังถอนตะปูคือมานะไม่ได้

ก็ไม่ควรเพื่อให้แจ้งมรรคหรือผล ทรงกระทำมานะที่เกิดขึ้น เพราะอาศัยการเล่าเรียนสุดะของภิกษุเหล่านั้นให้เป็นต้นเหตุเกิดเรื่อง จึงเริ่มการแสดงธรรมว่า **พระผู้มีพระภาคเจ้า** เป็นผู้ฉลาดในการแสดงมูลปริยายสูตรแห่งธรรมทั้งปวง เพื่อจะหักเสียซึ่งมานะ (ของภิกษุเหล่านั้น) ดังนี้

เล่ม 17 หน้า 433

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมเหล่าไหนเป็นเครื่องเศร้าหมองของจิต คือ **อกิธมาวิสมโลกะ** [ละโมภไม่สม่าเสมอด้วยอำนาจความเพ่งเล็ง] **พยาบาท** [ปองร้ายเขา] **โกรธะ** [โกรธ] **อุปนาหะ** [ผูกโกรธไว้] **มักขะ** [ลบหลู่คุณท่าน] **ปลาสะ** [ตีเสมอ] **อิสสา** [ริษยา] **มัจฉริยะ** [ตระหนี่] **มายา** [มารยา] **สาถยยะ** [โอ้อวด] **ถัมภะ** [หัวดี] **สาร์มกะ** [แข่งดี] **มานะ** [ถือตัว] **อดิมานะ** [ดูหมิ่นท่าน] **มทะ** [มัวเมา] **ปมาทะ** [เลินเล่อ] เหล่านี้เป็นธรรมเครื่องเศร้าหมองของจิต (ที่บาลีเรียกว่าอุปกิเลส)

เล่ม 28 หน้า 398

บทว่า **โภชนะ มตตญญู** แปลว่า รู้จักประมาณในโภชนะในบทว่ารู้จักประมาณนั้น ประมาณมี ๒ อย่างคือประมาณในการรับและประมาณในการบริโภคใน ๒ อย่างนั้น ประมาณในการรับ ฟังทราบโดยสามารถของทายก ฟังทราบโดยสามารถของไทยธรรม (สิ่งของที่จะให้ทาน) ฟังทราบโดยกำลังของตน จริงอยู่ภิกษุเห็นปานนี้ ถ้าไทยธรรมมีมาก ทายกประสงค์จะให้น้อย ย่อมรับแต่น้อย ไทยธรรมมีน้อย ทายกประสงค์จะให้มากก็รับแต่น้อย ด้วยอำนาจไทยธรรมทั้งไทยธรรมก็มีมากทั้งทายกก็ประสงค์จะให้มาก ย่อมรู้จักกำลังของตนรับโดยประมาณภิกษุนั้นย่อมทำลาภที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้นและทำลาภที่เกิดขึ้นแล้วให้มั่นคงเพราะความที่ตนเป็นผู้รู้จักประมาณในการรับนั้น

เล่ม 18 หน้า 496

บทว่า **สาตถ สพฺพญฺชนํ** ความว่า เทศนาของพระธรรมกถึกใดอาศัยพรรณนาเรื่องข้าวต้ม - ข้าวสวย - ผู้หญิงผู้ชายเป็นต้นพระธรรมกถึกนั้นชื่อว่าไม่แสดงธรรมเป็นสาตถะ (มีประโยชน์) ส่วนพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงละเทศนาเช่นนั้นทรงแสดงเทศนาอาศัยสติปัญญา ๔ เป็นต้น เพราะฉะนั้นท่านจึงกล่าวว่า ทรงแสดงธรรมเป็นสาตถะ

เล่ม 37 หน้า 689

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สงฆ์หวังอยู่ ฟังกระทำปฏิสารณียกรรม (การลงโทษที่สงฆ์จะทำต่อภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง โดยให้ไปขอโทษโยมที่พระได้ทำผิดกับเขา) แก่ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน คือ พยายามเพื่อความเสื่อมลาภแก่คฤหัสถ์ทั้งหลาย ๑ พยายามเพื่อความฉิบหายแก่คฤหัสถ์ ทั้งหลาย ๑ ต่าบริภาษ

คฤหัสถ์ทั้งหลาย ๑ ยุงคฤหัสถ์ทั้งหลายให้แตกจากคฤหัสถ์ ทั้งหลาย ๑ ตีเตียนพระพุทเจ้า ๑ ตีเตียนพระธรรม ๑ ตีเตียนพระสงฆ์ ๑ ไม่ยั้งคำรับต่อคฤหัสถ์ที่ชอบธรรมให้เป็นจริง (ไม่ทำตามที่ได้รับปากไว้กับโยมด้วยความชอบธรรม) ๑ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สงฆ์หวังอยู่ฟังกระทำปฏิสารณียกรรมแก่ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล

เล่ม 36 หน้า 458

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โทษของภิกษุผู้กล่าวธรรมด้วยเสียงขับที่ยาว ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน? คือตนเองย่อมกำหนดในเสียงนั้นบ้าง ผู้อื่นย่อมกำหนดในเสียงนั้นบ้าง พวกคฤหบดีย่อมยกโทษว่า พวกสมณศากยบุตรเหล่านี้ย่อมขับเหมือนพวกเราขับบ้าง เมื่อภิกษุพอใจกระทำเสียงความเสื่อมแห่งสมาธิย่อมมีบ้าง ประชุมชนรุ่นหลังย่อมถือเป็นแบบอย่างบ้าง ดูก่อนภิกษุทั้งหลายโทษของภิกษุผู้กล่าวธรรมด้วยเสียงขับที่ยาว (เทศน์แหล่ - เทศน์ร้อง - เทศน์รำ) ๕ ประการนี้แล

เล่ม 11 หน้า 315

มหาศีล ๑ ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยตริจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณฑพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยตริจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ **ทนายอวัยวะ** **ทนายนิमित** **ทนายพำผำ เป็นต้น** **ทนายฝั้น** **ทนายลักษณะ** **ทนายหนูกัดผ้า** **ทำพิธีบูชาไฟ** **ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน** **ทำพิธีชดแลงบูชาไฟ** **ทำพิธีชดรำบูชาไฟ** **ทำพิธีชดข้าวสารบูชาไฟ** **ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ** **ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ** **ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ** **ทำพิธีกรรมด้วยโลหิต** เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา **เป็นหมอปลูกเสกเป็นหมอดี** **เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน** เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงป่อง เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอทายเสียงนก เป็นหมอทายเสียงกาเป็นหมอทายอายุ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอทายเสียงสัตว์ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ศีลของเธอประการหนึ่ง

เล่ม 9 หน้า 65

สมัยนั้น พระฉัพพัคคีย์เรียนคัมภีร์โลกายตะ (คำสอนวิชาทางโลกที่ขัดกับคำสอนพุทธ) ชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียนโพนทะนาวาเหมือนคฤหัสถ์ผู้บริโภคภิกษุทั้งหลายได้ยินชาวบ้านเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลายผู้ที่เห็นคัมภีร์โลกายตะว่ามีสาระจะฟังถึงความเจริญของกามโภญญ์ในธรรมวินัยนี้หรือ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ไม่อย่างนั้นพระพุทธเจ้าข้า

เล่ม 20 หน้า 419

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสกับอัสสชิภิกษุและปุนัพพสุภิกษุว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่า ภิกษุเป็นอันมากเข้าไปหาเธอทั้งสองแล้วกล่าวว่า ดูก่อนผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคเจ้าและภิกษุสงฆ์ฉันโภชนะ เว้นการฉันในราตรี เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าและภิกษุสงฆ์ฉันโภชนะ เว้นการฉันในราตรี ย่อมรู้คุณคือความเป็นผู้มีอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง กระปรี้กระเปร่า มีกำลังและอยู่สำราญ แม้นท่านทั้งหลายก็จงมาฉันโภชนะ เว้นการฉันในราตรีเสียเถิด เมื่อท่านทั้งหลายฉันโภชนะ เว้นการฉันในราตรี จักรู้คุณคือความเป็นผู้มีอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง กระปรี้กระเปร่า มีกำลังและอยู่สำราญดังนี้ ได้ยินว่าเมื่อภิกษุเหล่านั้นกล่าวอย่างนี้แล้วเธอทั้งสองได้กล่าวกะภิกษุเหล่านั้น อย่างนี้ว่า ดูก่อนผู้มีอายุทั้งหลายก็เราทั้งหลายฉันโภชนะ ทั้งเวลาเย็น ทั้งเวลาเช้า ทั้งเวลาวิกาล (กลางวัน) ในเวลากลางวัน เมื่อเราทั้งหลายฉันฉันโภชนะ ทั้งเวลาเย็น ทั้งเวลาเช้า ทั้งเวลาวิกาล ในกลางวัน ย่อมรู้คุณคือความเป็นผู้มีอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง กระปรี้กระเปร่า มีกำลัง และอยู่สำราญเราเหล่านั้นจักละคุณที่ตนเห็นเอง แล้ววิ่งตามคุณที่อ้างกาลทำไมเราทั้งหลายจักฉันโภชนะ ทั้งเวลาเย็น ทั้งเวลาเช้า ทั้งเวลาวิกาล ในกลางวัน ดังนี้ (เธอทั้งสองกล่าวอย่างนั้น) จริงหรืออย่างนั้นพระเจ้าข้า ดูก่อนภิกษุทั้งหลายก็เพราะชื่อว่าเมื่อบุคคลบางคนในโลกนี้เสวยทุกขเวทนาเห็นปานนี้อยู่ อุกุศลธรรมย่อมเจริญ กุศลธรรมย่อมเสื่อม ดังนี้ นี่จักเป็นข้อที่เราไม่ได้รู้แล้ว ไม่ได้เห็นแล้ว ไม่ได้ทราบแล้ว ไม่ได้ทำให้แจ้งแล้ว ไม่ได้ถูกต้องแล้วด้วยปัญญา เมื่อเราไม่รู้อย่างนี้ จะพึงกล่าวว่า เธอทั้งหลายจงละทุกขเวทนาเห็นปานนี้เสียเถิด ดังนี้ ข้อนี้จักได้สมควรแก่เราแลหรือภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ไม่สมควรพระเจ้าข้า

เล่ม 26 หน้า 310

ลำดับนั้นพระองค์ทรงพระดำริว่าถ้าจักสามารถบัญญัติปัญจมปาราชิก (ปาราชิกข้อที่ 5) ขึ้นได้ไซ้เราก็จะพึงบัญญัติการบริโภคอาหารโดยไม่พิจารณาให้เป็นปัญจมปาราชิกแต่ไม่อาจทรงทำอย่างนี้ได้ เพราะว่าอาหารนั้นเป็นที่ต้องเสพประจำของสัตว์ทั้งหลาย แต่เมื่อเราตรัสไว้ภิกษุเหล่านั้นก็จักเห็นข้อนั้นเหมือนปัญจมปาราชิก เมื่อเป็นเช่นนั้นเราก็จักตั้งการบริโภคอาหารที่ไม่พิจารณานั้นว่าเป็นกระจกกรรม เป็นข้อสังวร เป็นขอบเขต ซึ่งเหล่าภิกษุในอนาคตรำลึกแล้ว จักพิจารณาปัจจัย ๔ เสียก่อน แล้วบริโภค

เล่ม 3 หน้า 608

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันอารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี ครั้งนั้นภิกษุพวกพระอัสสชิ และพระปุนัพพสุกะเป็นเจ้าถิ่นในชนบทกฐาศีรีเป็นภิกษุอลัชชีชั่วช้า ภิกษุพวกนั้นประพฤตินาจารย์เห็นปานดังนี้ คือปลุกต้นไม้ดอกเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นปลุกบ้าง รดน้ำเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นรดบ้าง

เก็บดอกไม้เองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นเก็บบ้าง ร้อยกรองดอกไม้เองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นร้อยกรองบ้าง ทำมาลัยต่อกันเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นทำบ้าง ทำมาลัยเรียงกันเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นทำบ้าง ทำดอกไม้ช่อเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นทำบ้าง ทำดอกไม้พุ่มเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นทำบ้าง ทำดอกไม้เทริดเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นทำบ้าง ทำดอกไม้พวงเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นทำบ้าง ทำดอกไม้แผงสำหรับประดับอกเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นทำบ้าง ภิกษุพวกนั้นนำไปเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นนำไปบ้างซึ่งมาลัยต่อกัน นำไปเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นนำไปบ้าง ซึ่งมาลัยเรียงกัน นำไปเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นนำไปบ้างซึ่งดอกไม้ช่อ นำไปเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นนำไปบ้าง ซึ่งดอกไม้พุ่ม นำไปเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นนำไปบ้าง ซึ่งดอกไม้เทริด นำไปเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นนำไปบ้าง ซึ่งดอกไม้พวง นำไปเองบ้าง ใช้ให้ผู้อื่นนำไปบ้าง ซึ่งดอกไม้แผงสำหรับประดับอก เพื่อกุลสตรี เพื่อกุลธิดา เพื่อกุลกุมารีเพื่อสะใภ้แห่งสกุล เพื่อกุลทาสี ภิกษุพวกนั้นฉันอาหารในภาชนะอันเดียวกันบ้าง ตีมน้ำในขันใบเดียวกันบ้าง นั่งบนอาสนะอันเดียวกันบ้าง นอนบนเตียงอันเดียวกันบ้าง นอนร่วมเครื่องลาดอันเดียวกันบ้าง นอนคลุมผ้าห่มผืนเดียวกันบ้าง นอนร่วมเครื่องลาดและคลุมผ้าห่มร่วมกันบ้างกับกุลสตรี กุลธิดา กุลกุมารีสะใภ้แห่งสกุล กุลทาสี ฉันอาหารในเวลาวิกาลบ้าง ตีมน้ำเมาบ้าง ทัดทรงดอกไม้ของหอมและเครื่องลูบไล้บ้าง ฟ้อนรำบ้าง ขับร้องบ้าง ประโคมบ้าง เดินรำบ้าง ฟ้อนรำกับหญิงฟ้อนรำบ้าง ขับร้องกับหญิงฟ้อนรำบ้าง ประโคมกับหญิงฟ้อนรำบ้าง เดินรำกับหญิงฟ้อนรำบ้าง ฟ้อนรำกับหญิงขับร้องบ้าง ขับร้องกับหญิงขับร้องบ้าง ประโคมกับหญิงขับร้องบ้าง เดินรำกับหญิงขับร้องบ้าง ฟ้อนรำกับหญิงประโคมบ้าง ขับร้องกับหญิงประโคมบ้าง ประโคมกับหญิงประโคมบ้างเดินรำกับหญิงประโคมบ้าง ฟ้อนรำกับหญิงเดินรำบ้าง ขับร้องกับหญิงเดินรำบ้าง ประโคมกับหญิงเดินรำบ้าง เดินรำกับหญิงเดินรำบ้าง เล่นหมากรุกแฉะและแปดตาบ้าง เล่นหมากรุกแฉะสิบตาบ้าง เล่นหมากเก็บบ้าง เล่นชิงนางบ้าง เล่นหมากโก๋บ้าง เล่นโยนห่วงบ้าง เล่นไม้ทิ้งบ้าง เล่นพาดให้เป็นรูปต่างๆ บ้าง เล่นสกาบ้าง เล่นเป่าใบไม้บ้าง เล่นไถน้อยๆบ้าง เล่นหกคะเมนบ้าง เล่นไม้กั้นหันบ้าง เล่นดวงทรายด้วยใบไม้บ้าง เล่นรตน้อยๆบ้าง เล่นธนูน้อยๆ บ้าง เล่นเขียนทายบ้าง เล่นทายใจบ้าง เล่นเสียนคนพิการบ้าง หัดขี่ช้างบ้าง หัดขี่ม้าบ้าง หัดขี่รถบ้าง หัดยิงธนูบ้าง หัดเพลงอาวุธบ้าง วิ่งผลัดช้างบ้าง วิ่งผลัดม้าบ้าง วิ่งผลัดรถบ้าง วิ่งขับกันบ้างวิ่งเปี้ยวกันบ้าง ผิวปากบ้าง ปรบมือบ้าง ปล้ำกันบ้าง ชกมวยกันบ้าง ปลูกผ้าสังฆาฏิ ณ กลางสถานเดินรำแล้วพุดกับหญิงฟ้อนรำอย่างนี้ว่าน้องหญิงเธอจงฟ้อนรำ ณ ที่นี้ ดังนี้บ้าง ให้การคำนับบ้าง ประพฤติอนาจารย์อย่างต่างๆ บ้าง

เล่ม 45 หน้า 682

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่าใดเหล่าหนึ่งเป็นผู้หลงงมงายมีใจกระด้าง ประจบประแจง ประคบด้วยกิเลสอันปรากฏดูจเขา มีกิเลสดูจไม่อ้อสูงชันมีใจไม่ตั้งมั่น ภิกษุเหล่านั้นเป็นผู้ไม่นับถือเราตถาคต ภิกษุเหล่านั้นปราศไปแล้วจากธรรมวินัยนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ส่วนภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ไม่หลอกลวงไม่ประจบประแจง เป็นนักปราชญ์ มีใจไม่กระด้าง มีใจตั้งมั่นดี ภิกษุเหล่านั้นแลเป็นผู้นับถือเรตถาคต ไม่ปราศไปแล้วจากธรรมวินัยนี้ และย่อมถึงความเจริญงอกงามไปบุบผในธรรมวินัยนี้

เล่ม 66 หน้า 345

การพูดเลียบเคียงเป็นไฉน

การพูดหว่านล้อม การพูดเลียบเคียงการพูดเลียบเคียงด้วยดี
 การพูดยกย่อง การพูดยกย่องด้วยดี
 การพูดผูกพัน การพูดผูกพันด้วยดี
 การพูดอวดอ้าง การพูดอวดอ้างด้วยดี
 การพูดฝากรัก ความเป็นผู้พูดมุ่งให้เขารักตน
 ความเป็นผู้พูดเหลวไหลดั่งว่าแกงถั่ว
 ความเป็นผู้พูดประจบ ความเป็นผู้พูดแคะได้ (ดูกินเนื้อหลังผู้อื่น)
 ความเป็นผู้พูดอ่อนหวาน ความเป็นผู้พูดไพเราะ
 ความเป็นผู้พูดด้วยไมตรี ความเป็นผู้พูดไม่หยาบคายแก่ชนเหล่านั้น
 แห่งภิกษุผู้มั่นหมายลามกสักการะและความสรรเสริญ มีความปรารถนา
 ลามก อันความปรารถนาครอบงำ เป็นผู้เห็นแก่อำมิส หนักอยู่ในโลกธรรม กิริยานี้
 เรียกว่า การพูดเลียบเคียง

เล่ม 33 หน้า 429

บทว่า **อสนุตสนุนิวาส** ได้แก่ การอยู่ร่วมกันของเหล่าอัสตบรูษ (คนเลว)
 บทว่า **น วเทยย** ความว่า ไม่ฟังว่ากล่าว อธิบายว่า จงอย่าว่า กล่าวด้วย
 โอวาทก็ตาม ด้วยอนุสาสนนี้ก็ตาม
 บทว่า **เถรปาหิ น วเทยย** ความว่า แม้เราก็ไม่ฟังว่ากล่าวภิกษุผู้เถระ โดย
 โอวาท และอนุสาสนี
 บทว่า **อหิตานุกมปิ** ได้แก่ มุ่งหวังแต่สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์
 บทว่า **โน หิตานุกมปิ** ได้แก่ ไม่มุ่งหวังประโยชน์เกื้อกูล
 บทว่า **โนติ น วเทยย** ความว่า ฟังกล่าวว่าข้าพเจ้าจักไม่เชื่อคำของท่าน
 บทว่า **วิเทเสยย** ความว่า ฟังเบียดเบียนเพราะเหตุแห่งถ้อยคำ
 บทว่า **ปสฺสมปิสฺส น ปฏิกเรยย** ความว่า แม้เราเห็นอยู่ก็ตามรู้ที่อยู่ก็ตาม
 จะไม่เชื่อคำของผู้นั้น

เล่ม 24 หน้า 336

ถ้าบุคคลจะพึงทำความเพียร พึงทำความเพียรนั้นจริงๆ พึงบากบั่นทำ
 ความเพียรนั้นให้มั่น เพราะว่าการบรรพชาที่ปฏิบัติย่อหย่อน ยิ่งไปรอยโทษจตุล
 ความชั่วไม่ทำเสียเลยประเสริฐกว่า ความช่วยยอมเผาผลาญในภายหลัง ก็กรรมใด
 ทำแล้วไม่เดือดร้อนในภายหลัง กรรมนั้นเป็นความดี ทำแล้วประเสริฐกว่า หญาคา
 อันบุคคลจับไม่ดี ย่อมบาตมีอนั้นเอง ฉันทใด ความเป็นสมณะ อันบุคคลปฏิบัติไม่ดี
 ย่อมจุดเข้าไปในนรก ฉันทนั้น

เล่ม 66 หน้า 621

สมจริงดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า บุคคลพึงเห็นผู้ใดผู้แสดงโทษ กล่าวข่มขี้ มีปัญญาว่าเป็นเหมือนบุคคลผู้ซึ่งบอกขุมทรัพย์ให้ พึงคบหาบุคคลเช่นนั้น ผู้เป็นบัณฑิต เมื่อคบบัณฑิตเช่นนั้น มีแต่คุณอันประเสริฐ ไม่มีโทษมากมาย บุคคล พึงกล่าวสอน พึงพร่ำสอน และพึงห้ามจากกรรมของอสัตบุรุษ บุคคลนั้นเป็นที่รัก ของพวกสัตบุรุษเท่านั้น เป็นที่ชังของพวกอสัตบุรุษ ดังนี้เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า ภิษุถูกตักเตือนด้วยวาจา พึงเป็นผู้มีสติชอบใจ.

เล่ม 20 หน้า 325

แต่เพราะเธอเห็นโทษโดยความเป็นโทษ แล้วทำคืนตามธรรม เราจึง รับโทษของเธอนั้น ข้อที่บุคคลเห็นโทษโดยความเป็นโทษแล้ว ทำคืนตามธรรมถึง ความสำรวมต่อไป นี้เป็นความเจริญในวินัยของพระอรियะ